

Nemunas

Nr.39
(312-753)

2010 m.
lapkričio 18-24 d.

Kaina 2,50 Lt

KAUNO KULTŪROS IR MENO SAVAITRAŠTIS

Lyg iš močiutės maldaknygės

Elena KNIUKŠTAITĖ. „Vakaras sodyboje“.

9 p.

3-7 p.

Erika DRUNGYTĖ

Kaip nutapyt
savajį Aš?

Gediminas JANKAUSKAS

Odisėjas pagaliau
pasiekė Lietuvą

Kas bendra tarp Fluxus ir Kauno funikulieriaus?

Audronė MEŠKAUSKAITĖ

Fluxus – tékmé, kaita, laisvinamieji, „tuščias“, „išgleręs“, „nestabilus“, tam tikri priedai, dedami į lydytas medžiagas. Praeinamumas, nereikšmingumas, niekam nieko neprimetimas, lengvumas, šypsena. Save formuojančio ir kuriančio gyvenimo būdas.

„Jeigu ne Mačiūnas, kažin ar apskritai kas nors kaip nors būtų tai pavadinės. Visi būtume išsivaikščiojė savais keliais, kaip vyras su skėčiu, einantis per gatvę, ir priešais ateinanti moteris, vedžiojanti šunį (...) visam šiam būriui žmonių, mėgusių vieną kito darbus ir daugiau ar mažiau vieną kitą, vienintelis atskaitos taškas buvo Mačiūnas. Taigi, mano išitkinimui, Fluxus yra Mačiūnas.“ (Mr. Fluxus „Kolektyvinis Jurgio Mačiūno (1931-1978) portretas“)

Kai eini Putvinsko gatve ir jau ruošesi kilti į kalnų senutėliu Kauno funikulieriumi, tave pasitinka didžiuliai sukakties skaičiai – darbštiems vagoneliams suėjo 79-eri. Seni jau... Tada prisimeni, kad visai tiek pat praėjusių savaitę minėjome Jurgio Mačiūno gimtadienį, ir atrodė, jog toks amžius visiškai vaikiškas. Tačiau net ne laiko realiavumas ši kartą svarbus, o tai, kad J. Mačiūnu tikriausiai būtų visai įdomu savo gimimo dieną šventi kartu su funikulieriumi. Jei jis ir nebūtų pakilęs į orą arba nučiuožęs jį laikančiais trosais žemyn, bent jau užgroti tikrai sugebėtu. Na, o išsigelbtė nuo vargo šo „sistemingo sunaikinimo fortepijono“ likimo ši kartą jam veikiausiai būtų pavykę. (Fortepijono sunaikinimą J. Mačiūnas kažkada pateisino penkiais doloriais, kuriuos sumokėjo už jau visiškai nusenusį instrumentą.) Tiesą sakant, jokių ypatingų ekscesų gal ir nebūtų, nes Beno Vautier mintis veda link visai kitokios fluxus esmės: „Nesureikšminant, neteatralizuojant, nesupei-ginant kitų akivaizdoje išgerti stiklinę vandenį – ir yra Fluxus gyvenimas.“

„Pokaštukite! Atsipalaiduokite! Žaiskitė!“ – raginti visi susirinkusieji į Nacionalinio M. K. Čiurlionio dailės muziejaus Kauno paveikslų galeriją paskanauti J. Mačiūnui skirto torto. Tikrasis J. Mačiūno (1931-1978) gimtadienis buvo lapkričio 8 d., tačiau ir lapkričio 9-oji šventei kuo puikiausiai tiko. (Beje, dar lapkričio 7 d. ten pat vykusioje „Valandoje“ su ekspertu / Meno pažinimo pamokoje“ tapytoja Eglė Velaniškytė jau buvo papasakojusi pačius reikalangiarius ir įdomiausius dalykus apie fluxus meną ir jo pradininką J. Mačiūnį). Fliukiškiems sveikinimams, kalboms ir pasinekėjimams nei datos, nei orai didelės įtakos nėturi, o ir fliukiškas lėktuvas su garbiais svečiais iš Niujorko kuo puikiausiai sugebėjo atvykti, saugiai nusileisti net ir nuo lietaus slidžioje galerijos terasoje.

Gimtadienio dalyvius pasveikino pats J. Mačiūnas (Antanas Andžiulis jau ne pirma kartą prisideda rengiant J. Mačiūno gimtadienio linksmybes, tačiau juo pačiu tapotik dabar), atskridęs stilizuotu lėktuvu „Boeing“ kartu su Jonu Meku, kurį pažiusta kiek-vienas save gerbiantis lietuvis, ir poete, vadinančiam fluxus popiežę Billie Hutching (E. Velaniškytė), apie kurios vietą J. Mačiūno gyvenime iki šiol sklando prieštarinė gandai. Vieniems ji yra didžioji jo gyvenimo meilė, kitiems – tik naudingas sandėris (ji niekada nesuprato nei J. Mačiūno, nei jo darbų – jam mirus visus kūrinius išpardavę). Dabar to jau niekas nesužinos, tačiau išlikę vestuvių „dokumentai“ iki šiol gyvuoja kaip nesenstanti Fluxus klasika. Gana keistąs sutapimas – lapkričio 11 d. Jono Meko vizualiuju menų centre atidarytoje parodoje „Raktas į meną“, skirtoje tam pačiam gimtadieniu paminėti, „simboliską funkciją atlieka Hollis Melton „Fluxus vestuvių“ fotografijų serija, kurioje užfiksuotos improvizuotos J. Mačiūno ir B. Hutching vedybos, išvykusios 1978 m. vasario 25 d. Niujorke, Jean Depuuso ir Olgos Adorno lofte, Broadway 537. Jurgis ir Billie surengė sa-votišką vedybų vaidinimą – persirengimo „apeigas“ (Jurgis vilkėjo nuotakos drabužius, o Billie – juodą fraką).

2010-ieji, Kaunas.

Tuo metu santuoka visiškai priminė puotą maro metu. Paskutinis žaidimas prasidėjus agonijai, grojant Monteverdi „Zefiro Torna“. J. Mačiūnas jau žinojo apie savo nepagydoma ligą ir praėjus vos trims mėnesiams mirė. Per vestuvių ceremoniją išvyrės persirengimas – lyg pasikeitimasis būviais, gyvenimo ir mirties susimainymas. Tačiau tai tik viena iš galimų interpretacijų. E. Velaniškytė apie ši poelgį kalba tarsi apie priesaiką, išpareigojimą, apsikeitimą žiedais. Dar kiti – kaip apie linksmą žaidimą, kuris neturi jokių paslėptų prasmų. Fluxus neapibréztumas atveria beveik nesibaigiančias interpretacijų erdvęs.

Ir ši kartą niujorkietišką performansą aiudu atkartojo kaunietiškasis „Cabaret“ pasisekė puikiai. Iš pradžių šiek tiek išgąsdino savo drąsa nusimesti drabužius publicos akivaizdoje, tačiau vėliau išlaviravo ir nepaskindė erotikos jūroje.

Dailininkė E. Velaniškytė, ne iš karto pajatusi meilę fluxus, dabar panašiais reneginiaiškai kauniečius. Mano, jog šio judėjimo idėjos nepelnytais primirštos ir šiai laikais neaktualios. „Susirinkome šventi J. Mačiūno gimtadienio, priminti, kad Kaune yra jo kūrybai skirta vieta, ir pasitikrinti, kiek dar mumyse liko mačiūniškos dvasis“, – teigė dailininkė. Atrodo, kauniečiai jos turi tikrai daugiau nei kitados niujorkiečių. „Dėl Niujorko publicos, turui labai nekokios patirties. Tie siog negalėdavau jos pritraukti. Salės užpildytos tik pusiau arba dar mažiau. Pavyzdžiu, į La Monte's koncertą atėjo tik 5 žmonės. Isiavaiduokite, 8 performansai ir tik 5 žūrovai!!!“ – 1961 m. rašė J. Mačiūnas. Panašiai sekėsi ne tik rengiant koncertus ir performansus, bet ir leidžiant laikraščius, steigiant kooperatyvus (1966-1975 m. įkurta 15 kooperatyvų, kurie nepateikė né vieno projekto, todėl išduotas orderis J. Mačiūnai suimti. Pelės ir katės žaidimas tėsesi ilgiau nei metus: su kaukėmis (lakstė persirengęs moterimi, gorila), atvirukais (siuntė juos

1978-ieji, Niujorkas.

per draugus iš visų pasaulio šalių, žymėdamas „Maciunas is here“ ant įvairių atviralių išskiuose pavaizduotų pastatų).

Kaune susidomėjimas J. Mačiūno veikla, bent jau gimimo dieną, atrodė ne tokis ir mažas. Nors šiaip Lietuvoje ji išibėgėja tik dabar. 1997 m. išvysko pats keičiausias perlaidojimas. Tomas Venclova Niujorko pakrantėje pasémė nemažą indą vandens, kuriuo kažkada nutekėjo J. Mačiūno pelenai, ir parskaudino jį į Vilnių. Mergina baltu apsiaustu su stikliniu indu ir du vyrai jį perlaidojo prie Užupio tilto. 1998 m. ant namo Kaune (Parodos g. 1) atidengta memorialinė lenta. 1999 m. Kauno paveikslų galerijoje atidarytas J. Mačiūno kabinetas.

Visai nesenai Vilniuje duris atvėrė Fluxus ministerija, atvira, tiesa, įvairiausiai veiklai. O kas vyks ateityje, kokia bus Guggenheim muziejaus Vilniuje, priimsiančio galbūt net 2600 eksponatų kolekciją, perspektiva, dar nežinia.

I Lietuvą atvykusi menininko pusseserė Janina Mačiūnaitė džiaugėsi, kad Kaunas nepamiršta Jurgio, kurio veikla dažniau būdavo prisimena Niujorke ir Vilniuje. „Aš gimiau jau po karą, todėl savo pusbroli, kaip ir dauguma jūsų, pažiūstu tik iš laikraščių. Smagu, kad vis dar yra jų suprantančių žmonių. Nors kartais būdavo labai sunku, jis vien laiką pokštavo“, – kalbėjo J. Mačiūnaitė.

Lygiai tą patį ir su ne mažesniu užsidėgimu buvo kviečiami daryti visi susirinkusieji į galeriją. Čia jau laukė „iškeptas“ smėlio tortas, fluxiški gérimalai, duonos sachmatai, keistos kortos, juodū iš Baltų švarkų pilni lagaminai, skirti gyviesiems sachmatams ir t. t. Tiems, kurie tingėjo pokštauti, buvo pakištas televizorių, priemonantis, kaip tai darė J. Mačiūnas – „klassikinio fluxus meno istorijos videopaskaita“. Na ir dar pasivaikščiojimas po Ay-O skurta „Juodają skyly“.

Kadai J. Mačiūnas prigalvodavo keičiausią dalykų, kaip būtų galima nutraukti koncertą ar spektaklį. Kliuvo ir galerijoms. Jų „sužlugdymo“ planas: „Muziejaus, teatro ar galerijos vardu telefonu užsakyti įvairiausius gremždiškus daiktus: išnuomotas kėdes, stalus, palmes, karstus, medieną (...), – jie būtų pristatomomi tiksliai per atidarymą...“ O dabar paties J. Mačiūno darbai užima galerijų salęs.

Tiesa, net ir toks anarchistiškas požiūris, nukreiptas į visišką meno sunaikinimą, bejo negalėjo apsieiti. O J. Mačiūnas dažniausiai atskleisdavo kaip itin daugiasluoksninė asmenybę. A. Kulauka teigė: „Aš nebuvalau sutikęs žmogaus, kuriam menas būtų taip tokia gyvybiškai svarbia vertėby.“

Nuotraukos autorės
ir www.thefullwiki.org

Gyvieji šachmatai.

Erika DRUNGYTĖ

Ruduo – kūrybingiausias metas menininkams, kai išgyvenimus dar labiau stimuliuoja gamtoje vykstantys dramatiški, neatšaukiami virsmai, o žmogaus būties prasmingumą perkainoja nykstantys grožio pavidaip. Tuomet labai natūrali būsena – susitelkimas, panirimas savin, egzistencinių klausimų kėlimas, svarstymas, mėginiamas reflektuoti savo jausenas. Ne nuostabu, kad rudenį vyksta daug kūrybą atspindinčių ar ją išskleidžiančių renginių, stovyklų, festivalių, skaitymo, muzikavimo vakarų, parodų atidarymų *etc.* Be tarptautinio festivalio „Poetinis Druskininkų ruduo“ bei tapytojų plenero „Raigardas“ spalio mėnesį Druskininkai neįsivaizduojami. Poezijos dalis plačiai aptarta kultūros ir meno spaudos puslapiuose, apie plenerą kalbėta kiek mažiau. „Nemuno“ skaitytojams norime trumpai pristatyti šį reiškinį ir jo istoriją. 1999-aisiais, gana mistiškais trijų devynetų metais, menininkų grupė „Kopėcios“ suorganė trijų tapytojų plenerą – parodą, kurioje eksponavo savo triptikus (vėl 3 x 3), skirtus unikalios asmenybės Mikalojaus Konstantino Čiurlionio gimtadienio sukaktčiai ir mėginantys savaip interpretuoti jo ciklą „Raigardas“. Ši neįprasta, greta Druskininkų išsidiekusi vieta visais laikais buvo dėmesio centre – apie Raigardą sklando galybę mitų, legendų, juozavėjosi ir čia įkvėpimo sémėsi daugybė kūrybos žmonių. Iš Sauliaus Rudziko, Vidmanto Vėlyvio, Dariaus Joneikos inicijuotos parodos radosi plenero tema, pavadinimas ir idėja rengti kasmetines tapytojų kūrybos dirbtuvės. Vertėtų atkreipti dėmesį į svarbų ženkla, kuris lydi plenerą nuo jo atsiradimo – M. K. Č. Nekyla abejonių, jog šis vardas esmingai prisdėjęs prie visos lietuvių kultūros raidos, tapęs neatsiejama mūsų savivokos dalimi, o kartu ir atradimu pasauliui, kuris M. K. Čiurlionio kūrybą pasiteikia kaip daugelio ženklų dekodavimo instrumentą. Plenero „Raigardas“ organizatorius S. Rudzikas išlaikė gyvą santykį su mūsų tautos genijumi ir kantriai siekia vieno iš plenero tikslų – kalbėti apie M. K. Čiurlioni, jo pasaulėžiurą ir kūrybą, dalyvius supažindinti su menininko namais (muziejumi), kūrybos erdvėmis. Manyina, jog šis pleneras turėtų tapti dalimi įvairių 2011 m. renginių ir judėjimo.

Simonas GUTAUSKAS. „Saulėlydis“.

Uliana NIŠČIUK. „Gera kompanija“.

Kaip nutapytį savajį Aš?

mu, skirtą M. K. Čiurlionio metams, kuriuos paskelbė UNESCO.

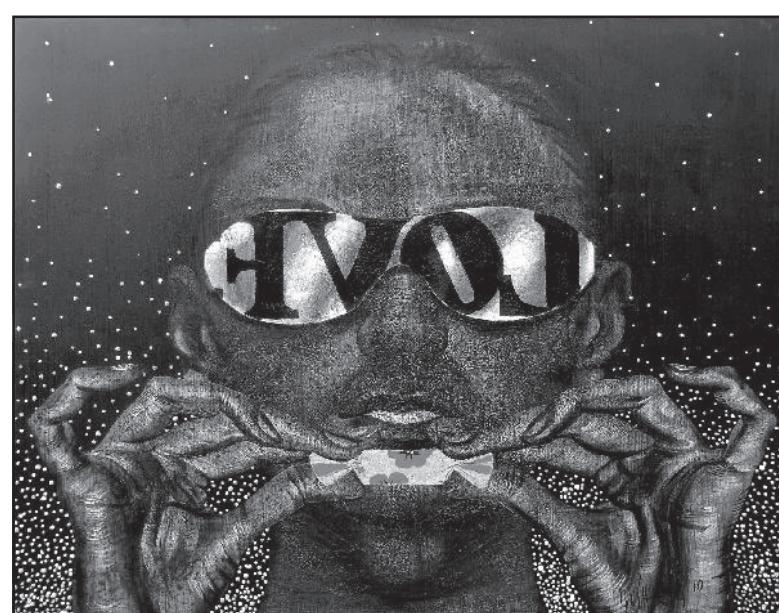
Plenerai „Raigardas“ kasmet „ivelkami“ į naują temą, kuri suformuluojama pries kviečiant dailininkus. Menininkų darbuose jau mėginta rasti atsakymus į temas „Ženklu metaforos“, „Atspindžiai“, „Smėlio tiltai“, „Šiapus ir anapus“ ir kt. Kūrybos dirbtuvėse Druskininkuose per dešimt metų viešėjo daug Lietuvos, Lenkijos, Vokietijos ir kitų kaimyninių šalių dailininkų. Išskirtinos kai kurios pavardės, plenero istorijoje palikusios ypatingų ženklų: Stasys Eidrigevičius, Arūnas Vaitkūnas, Elena Balsiukaitė, Eugenijus Varkulevičius, Gintaras Palemonas Janonis, Rūta Katiliūtė, Bronius Gražys, Linas Liandzbergis ir kt. Vienuoliktais plenerais skirtas Aš paieškoms: „Aš ir mano Aš“. Ši tema turėjo atliepti poetų festivalio temai „Poetinės mokyklos ir asmeninės priklausomybės“. Aš suvokiomas ir tyrinėjimas – vienas amžinųjų ir įvairiausiu interpretacijų sulaukiantis klausimas. Kas yra *Ego*? Kas yra individualumas? Kas yra *Didysis Aš*? Kas yra asmeniškumas? Ar ne tai mėgina be galio įdomiai savo

eilėraštyje „Kas aš esu“ išdėstyti Vytautas Bložė: „kas esu? – klausiau praskrisdama pro šalį, paukščio sparnais atbloksdama vėją / nuo rankų, kur jis prijunko laižyti kaip šuo mano šaltus pirštus / klausiau, kas aš esu? bangų taškomo nebaigtą apirusio molo / žiūrėdama keliaklupsčia per naktį į tolje veidą raukšlėtā metės metais nušviečiantį svyturį / klausiau, kas aš esu? staugiant pūgai už langą, pro kurių melsdamas žiūrėjau / kaip užhipnotizuota to mirksėjimo, raginančio grįžti / namo“?

„Raigardo 2010“ tapytojai iš Lietuvos – Aleksandras Vozbinas, Diana Rudokienė, Silvija Drebickaitė, Antanas Obcarskas, Simonas Gutauskas, Darius Joneika, Nataša Janekina, S. Rudzikas, iš Ukrainos – Salomija Kotun, Uliana Niščiuk, iš Baltarusijos – Aleksandras Zabavčikas, Sergejus Grinevičius mėgino savaip prabili šia tema. Sarkazmo, ironijos ir figūrų kalba atsakyti į klausimą, kas yra mano Aš, bando A. Vozbinas, S. Grinevičius ir U. Niščiuk. Tačiau kiekvieno tarmės kitokia. A. Vozbino sodrių spalvų, iliustratyvūs, iroņiški paveikslai artimi primityviz

Saulius RUDZIKAS. „Nustebimai I“.

Sergėjus GRINEVIČIUS. „Saldainis“.

mo manierai, kontrastuojančios ryškios detalės sudaro intensyvumo efektą. Žiūrovui nereikia pereiti per jokį specialų kodą lieptelį. Visai kitokia žymaus Baltarusijos menininko S. Grinevičiaus raška. Jo paveikslas kalba ir spalvomis, ir vaizdus, ir užuominomis. Gan sarkastiskai interpretuodamas šiuolaikinio žmogaus būseną ir gyvenimo plakatiškumą, dailininkas sukelia daugybę simbolių į taupą, nedaugžodžiaujantį darbą – akiniai nuo saulės naktį (ar nuo savęs paties?), atspindintys užrašą „Love“, subtilia maniera laikomi pirštai ir juose – dar neįsvyriotas saldainis. Ką paveikslų subjektas juo suvilius, kam pasaldins gyvenimą? O gal tai saldžialiežuvavimo ženklas? Juodas fonas ir šviečiančios detalės dar labiau sustiprina paveikslų itaigą, specifinių autorius santykį su aplinka ir gebėjimą juoktis. U. Niščiuk darbai labai subtūlūs, kalbantys ne tiek pačiomis figūromis, kiek jų atskyrimu erdvėje spalvomis, atskirtojantį motyvo ritmika, žaidimu.

Dar didesnė N. Janekinos įtaiga – labai jautrus santykis su spalva, pukus minties transliavimo kodas. Ji savo Aš ieško moters pavidaipose, juos deformuodama ir suteikdama simboliskumo. I visiško išsigrynimo ir subtilumo erdvę paryna D. Joneikos ir S. Rudziko paveikslai. Darius jau senokai mėgina rasti savo tišką tuštumos įvaizdinimą, igarsinimą, jo darbuose vyrauja vos apčiuopiamas kontūras, labiau tai padidintina šviesa, konkretumo atsiaskymu, dvasinių pojūčių fiksavimu viena spalva. S. Rudzikas, kurio tapyba daugiausia sutelkta į peizažą, ši kartą savojo Aš ieškojo ne bendrame gamtos vaizdinyje, bet iš spalvos išsaugindamas vos apčiuopiamą medžio siluetą, išskylantį erdvę faktūriskumu, bet nesugriaunantį tylos ir ramybės, susitelkimo nuotaikos. Tieka D. Joneikos, tieka S. Rudziko darbai, nors ir skirtingi, alsuoja panašia pasaulėjauta, kuriai artimesnė Rytų filosofija, jos santykis su Dievu ir kosmosu, tuštumos bei ramybės akcentai.

Nukelta į 7 p.

Eklektika Antigonės ir tautos sopulių tema

Gediminas JANKUS

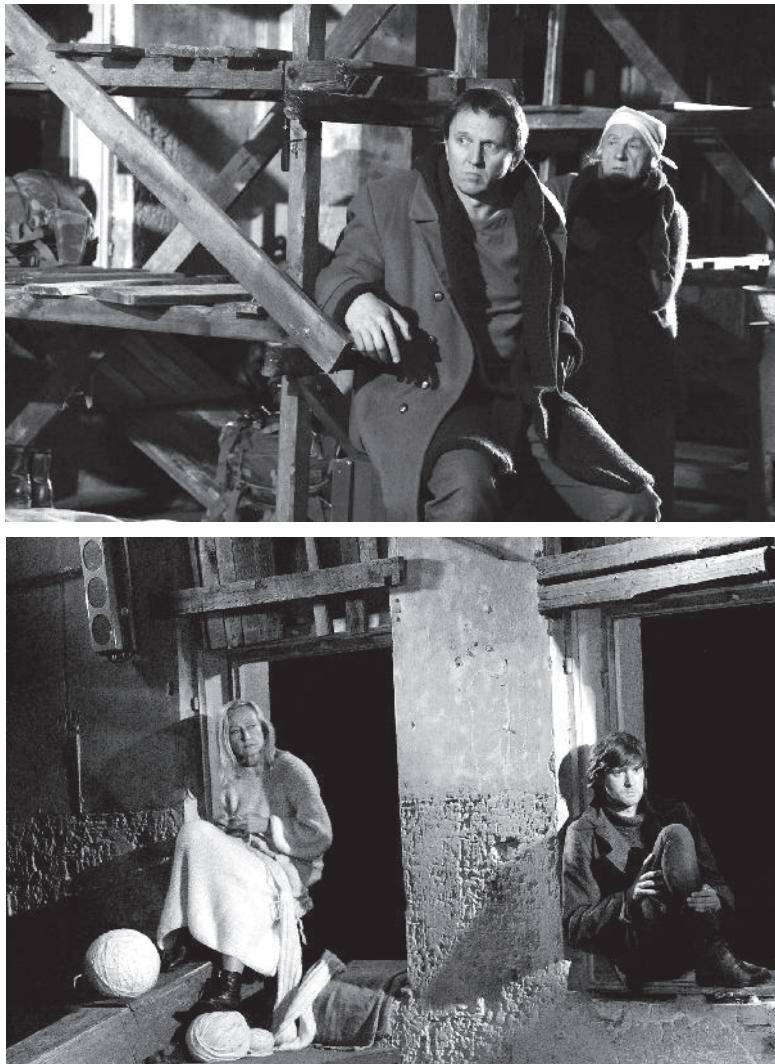
Kauno valstybinis dramos teatras iš pastarųjų premjerų nemažai dėmesio skyrė Jono Jurašo pastatymui „Antigonė Sibire“. Tiek reklamine, tiek organizacine prasme neatsiliko iš būrys aikčiojančių, kvapą gaudančių iki-premjerinių adoratorių, pylėsi gausūs aprašymai: „O bus taip...“ Galų gale tą džiugų šurmuli nustebė paties Metro dosnai dalijami interviu. Tai natūralu ir suprantama – juk režisuoja legendinis J. Jurašas, ne tik mano kartai tapęs maištingo kūrėjo simboliu, išdrususio mesti vieną iššukį sustabėjusiai, į bet kokią laisvesnę mintį ar ženkla ligustai reaguojančiai to meto sistemai. Iki šiol neužmiršome drąsių, atvirų jo spektaklių, kuriuose, be išprastos ezo-pinės kalbos, jau buvo įpinta tiesioginių nuorodų į santvarkos ydas ir melą. „Mamutų medžioklę“, „Šventežeris“, „Barbora Radvilaitė“... Tai mūsų laisvėjančio, maištingo teatro neatsiejama pradinė istorinė grandis.

Tačiau spektaklio analitikui vien tokio istorinio reikšmingumo nepakanka. Nuslūgus entuziastingų pagyrų ir papliauskų bangai, pažiūrėjus jau ne premjerinį spektaklį, susidaro prieštaringes išpūdis. Kodėl negaliu visu balsu sušukti, kaip apie kai kuriuos kitus Kauno teatre matytus pastatymus: „Bravo, Metre“? Kas trukdo priimti ir suvokti režisieriaus konцепciją, sumanymo esmę? Kodėl nepalieka išpūdis – nebaigtas, nesudėliotas, fragmentiškas darbas?

Mano manymu, prieštara jau užprogramuota pačioje pradžioje. Višu pirma pasirenkant kūrinių (veikala). Koks jis? Kokia dramaturgine medžiaga remiasi režisierius? Kodėl būtent tokia pasirinko? Ką šiuo ar kitu konkretiū veikalui nori atskleisti, kokią poziciją išsakyti?

Vertinu Aušros Marijos Sluckaitės literatūrinį išprusimą, tačiau įvardyti ją „Antigonė Sibire“ autore nedrįsiau. J. Jurašas, teatrui siūlydamas tokiai savo gyvenimo ir kūrybos bendražygės, švelniai tarant, kontempliaciją, literatūrinį kolą, pergudravato paves. Savarankiško dramatino veikalo tikraja prasme nėra. Yra Jeano Anouilho pjesė „Antigonė“. Šiek tiek pakupiūrota. Šalia pridurta visiškai kitokios stilistikos ir laikotarpio Birutės Pūkelevičiūtės „Rauda“. Galiausiai trečias, nūdienis antsluoksnis – ištraukos iš „Misija Sibiras“ dienoraščių. Vis dėlto šioje sluoksniuote mozaikoje solidžiausias pagrindas – prancūzų dramaturgo „Antigonė“. Kam prireikė akivaizdžiai dirbtinių sasajų, lyg papildant veikalą (iš tiesų jų gadinant) tokia skaudžia mums tema – pokario rezistentų žūčių, masinių trėmimų, kapaviecių tolimalajame gulage?

Esmė, man regis, labai paprasta. Prielaida: J. Jurašas seniai norejo režisueri būtent J. Anouilho „Antigonė“. Dėl įvairiausią priežascių, kurių dabar galima vardyt begalę, tai nepavyko. Pagaliau atsirado galimybė pasiūlyti teatrui „Antigonė“, jau sustyguotą ir išmąstyta, gal net surežisutą (na, bent mintyse), tačiau kaip paaškinti, kodėl būtent dabar ir ką šia egzistenciškai adapt-

Narcizo FREIMANO nuotraukos
tuota Sofoklio tragedijos versija norima pasakyti? Juk autorius, 1942 m. parašęs pjesę, labai aiškiai ir atvirai pasisakė prieš bet kokią prievertą, despotizmą, Antigonės paveikslu parodė vienintelio pasirinkimo ribinėje situacijoje galimybę – žūti dėl vidinės laisvės principo.

Taigi ką turėtų pasmerkti J. Jurašo Antigonė? Su kokia prievara kovoti? Prieš kokią sistemą sukilti? Dėl kokių idealų žūti? Režisierius nūdienos pasaulyje lyg ir nemato tironijos, baimės, visuotinio sekimo ir nepasitikėjimo. Nemato ir šiandienos Lietuvoje demokratijos grimasy, socialinės atskirties ir jau vyraujančios baimės. Arba nenori matyti. Tad idėja papildyti „Antigonę“ mietais „inkliužais“, naudojant skaudžią ir neužmirštamą tremtinių lemčių, kūrybinei grupei pasirodė išganinga. O mano manymu, tai ir buvo bene didžiausia klaida. Visų pirma J. Anouilho drama yra pakankamai prisodrinta vidinių konfliktų, aliužių ir filosofinės prasmės, tad „jo atveju žanru įvairovė yra vertinama kaip ižeidžiantis ir trikdantis netobulumas“ (Jozeph E. Garreau).

Suplakes skirtingus žanrus ir stilius, tremties temai skyrys gan kuklius epizodus, režisierius sumenkinio ir patį dramaturgą, ir mums vienems skaudžią nekalą Sibiro aukų istoriją.

Tai, kad galų gale bent iš dalies J. Jurašas pabandė liesti tremties temą, žinoma, sveikintina. Tačiau kodėl būtent tik B. Pūkelevičiūtės „Raudos“ intarpas? Ar nerasta daug skaudesių ir tikrų liudijimų? O gal nieškota? Gal poetizuota „Raudų“ stilistika, keista aukų ir budelių traktuotė, vos ne vos nužymėta tragisko pasirinkimo linija sąmoningai pasirinkta?..

Tačiau gržkime prie „Antigonės“. Iš tiesų tai išmąstyta, režisūriškai tvirtai supintas audinys, drąsiai galintis būti savarankiškas spek-

lia pasipriešinti, mesti iššuką, valia mirti. E. Mikulionytės herojė įtikina. Slapčiausius sielos virpesius ji išreiškia subtiliomis detalėmis, viskas – plastiškas judesys, veido mimika, žvilgsnis – sutelkti vienam tikslui: atskleisti savo misiją šiam baimės ir nuolankumo kupiname pasaulyje. O jam atstovauja valdovas Kreontas (Liubomiras Laucevičius), ir jo pasirinkimas itin vykės. Juk Antigonės ir Kreonto linija dramoje pagrindinė. Jie attinkamai turėtų vienas kito verti idėjiniai priešininkai. L. Laucevičius sukurė dar vieną aukščiausio dramatinio lygio vaidmenį, savo personažui surado daugybę tonų ir pustonių. Jokio vienpusiškumo – prieš mus visa didybe iškyla pats savo sukurtos sistemos įkaitu tapęs tragiskas personažas. Didybė, galybė ir menkumas, baimė, užsispypimas, kančia. L. Laucevičius pamažu atveria iš pažiūros žiauraus ir vienpusiško tirono vidinį pasaulį. Kreonto ir Antigonės konfliktas dėl aktorių talento pasiekia egzistencines aukštumas, suskamba nūdieniškai ir aktualiai.

Antigonė dramą pagilina ir jos meilė Haimonui (Tomas Erbréderis). Išimenantys ir jaudinantys juodviejų epizodai, jausmų atsigėrimai. T. Erbréderis nustebino vaidmens užbaigtumu ir tikslingumu. Nuoširdūs, išjausti emociniai proveržiai, jo kančia ir skausmas, praradus mylimąją, pagilina dramatinę įtampą, ypač scenoje su tėvu Kreontu. Aklo paklusnumo ir bet kokių valdžios išakyti vykdytojo simboliu tampa Arūno Stanionio Sargybinis Jona. Ciuniškas, šiurkštus ir nelauktai sušildanties tiesmuką traktuotė finalinėje scenoje su Antigone. Motiniška šiluma, rūpestingumu Antigonę apgaubia Reginos Varnaitės, mūsų scenos legendos, Auklė.

Dabar dar apie B. Pūkelevičiūtės kūriniu „ipynimą“. Jau minėjau, kad tai nepasiteisino, nors sumanymas lyg ir aiškus – autorės herojė, pavadinta Antraja Antigone, turėtų simbolizuoti mūsų kančių kelį ir, lyginant su tikraja, antikos laikus siekiančia tragedija, jai prilygsta arba net pranokti. Deja, B. Pūkelevičiūtės stilistika yra lyrinė, ne dramatinė, tragiskų kolizijų nėra, ir tik dėl gaivalingo Jūratės Onaitytės talento matome tikrą vidinę kančią, pasiaukojimą ir savo pareigos suvokimą. Ryžtas ir vidinė stipribė ženklinia ši itin svarų aktorės darbą. Bet visa tai – tik didžiulių J. Onaitytės pastangų rezultatas, nes, kaip minėta, režisierius tuos inkliuzus palieka sau spindėti ar blukti. Juk tokia svarbi priesprieša – Antroji Antigonė ir Pulkininkas (Gintaras Adomaitis), turėjusi būti sugetinta su Antigonės ir Kreonto linija, visiškai neišplėtota, ir J. Onaitytėi tragiską krūvį tenka nešti vienai. G. Adomaičio Pulkininkas apskritai keisčiausia ir įtartiniausia spektaklio figūra. Jis netampa Antrosios Antigonės antagonistu, o yra nuolankus, palaužtas, lyg slegiamas nenuplaunamas kaltės. Šita pragariška išnara, kurios rankos akivaizdžiai suteptos partizanų krauju, kurios pastangomis jų kūnai pasityčiojimui išmėtomi miestelių aikštėse, dar kažką vograuja apie lietuvių „kovos beprasmiškumą“, neužmiršdama atsiprašyti ir patikslinti – „kovos beviltiškumą“... Užuot

akivaizdžiai pasmerkus tokius žudikus, šiuose epizoduose ryškėja gaji tendencija „atleisti kaltes“, gal net kai ką primiršti.

Apie trečiąjį A. M. Sluckaitės dramos sluoksnį, ištraukas iš „Misija Sibiras“ dienoraščių, jau minėjau, lieka tik apgailestauti, kad būrelis aktorių šioje tragedijoje jaučiasi svetimkūnai. Iš tiesų kitaip negalėjo būti, nes bandymas eklektiškai suvinklioti visiškai skirtingą laikotarpį, kardinaliai priešingos stilistikos bei meistriškumo kūrinius ir kelionių išpūdžius iš anksto pasmerktas nesėkmėi.

Privalau paklausti: kodėl Sibiro kankiniams J. Jurašas neskyrė atskiros spektaklio? Kodėl iki šiol nebuvó pastatęs pokario rezistencijai skirtos veikalo? Kodėl jo dėmesio taip laukė ir nesulaukė išeivijos lietuvių? Juk tiek jie, tiek mes Atgimimo laikotarpiu pagrįstai tikėjomės iš sovietinėi sistemai pasipriesinusio ir nukentėjusio kūrėjo būtent tokios skaudžios temos. Sulaukėme tik A. M. Sluckaitės „Smėlio klavyrą“ Johanneso Bobrowskio romano motyvais, šiotoje pačioje Ilgojoje salėje, kurioje buvo žarstoma svetima patirtis mažlietuvių ir būry atminties tema. Ačiū ir už tai. Ir už Arielio Dorfmano „Mirtį ir Mergele“, sukurtą 1992 m., regis, paskutinį režisieriaus darbą prieš vėl išvykstant. Tiesa, kaip nelemtas fonas, kaip „neganda juoda“ tada trikdė ne partiniais funkcionieriais, o dar intensyviai skraidantys sovietinai malūnsparniai, gal jie ir sutrukė ižvelgti minėto, mano manymu, visais atžvilgiais nevykusio spektaklio privolumus. Bet bala nematė A. Dorfmano ir malūnsparnių. Esme – J. Jurašo repertuariniai prioritetai. Jie nesikeitė metų metais ir daugiausia buvo nukreipti į vakarietiškos publikos pakaus, mados vėtrunges, nepaisant net Atgimimo ir Laisvės vėjo Lietuvoje. Kažkodė Amerikoje J. Jurašas jokio dėmesio neparodė išeivijos dramaturgams, jau seniai sukūrusiems skaudžių, tiesos sklidinėnių veikalų apie pokario rezistenciją, trémimus ir aukas.

Lietuvoje jau 1990 m. toje pačioje Kauno dramos scenoje režisierius Vytautas Balsys itin sėkmingai pastatė išeivijos autorius Algirdo Landsbergio dramą „Penki stulpai turgaus aikštėje“, atskleidęs tragiską pokario Lietuvos partizanų likimą (tada recenzijoje ši spektakli vadina „Aukos apologija“, aukštinančia pasiaukojimą: „Atiduok Tėvynai, ką privalai.“). Jonas Vaitkus Vilniaus dramos teatre statė A. Škėmos „Pubudimą“, skaudžią egzistencinę dramą apie išdavystę ir aukas... O kiek įvairiose scenose inscenizuota (beje, pagarbiai, paliekant pačių tremtinių autorystes) prisiminimų – skaudžių, atvirų, kiek būta raudų, giesmių, posmų, ir toji šiurpi Sibiro aukų martirologija neturi pabaigos, taškas dar ilgai nebus padėtas, juolab kad ji nuolat papildoma naujais faktais, liudijimais.

Kalbėti apie mūsų tautos sopulių ir dar neužgijusias žaizdas reikia tik pačiam jaučiant skausmą ir kenčiant. Būtina tikėti aukų prasmingumu bei nuolat prisiminti: „Rede quod debes“ ir Lietuvos partizanų papildytą šūkį: „ATIDUOK TĖVYNÉI, KĄ PRIVALAI.“

Tokiame kontekste, be abejo, išsklaido daugelis mitų.

Odisėjas pagaliau pasiekė Lietuvą

Gediminas JANKAUSKAS

Ilgus lapkričio vakarus gero kino mėgėjai jau iprato „trumpinti“ žiūrédamis „Scanoramos“ filmus. Šis kino festivalis tradiciškai startuoja Vilniuje, po to keliauja į laikinąjį sostinę ir Klaipėdą. Per trumpą laiką „Scanorama“ tapo bene reikšmingiausiu kinematografiniu forumu, kasmet tobulinančiu savo renginių formulu ir plečiančiu geografinės ribas. Dabartine „Scanorama“ – ne vien Skandinavijos šalių ar Baltijos jūros regiono kinas. Beveik kasmet didelėje filmų programoje atsiranda skoningai sudarytų teminių ar vardinių retrospektivu.

Vilniaus Goethe's institutas, anksčiau savarankiškai rengęs sostinėje vykusias vokiško kino programas „Guten film“, šiemet kartu su „Scanoramos“ komanda pristato garsaus kino režisieriaus Wimo Wenderso vienuolikos filmų retrospektivą. Tai bemaž ryškiausias šiamečio kino festivalio akcentas. Mat W. Wendersas gerus tris dešimtmiečius vadintamas naujojo vokiško kino simboliumi, bet režisierius kūrybą (kaip, beje ir jo kolegų Rainerio Wernerio Fassbinderio, Wernerio Herzogo ar Volkerio Schlendorfffo) žinome labai fragmentiškai. Mažonu, kad dabar iš atskirų nuotrupų galėsime susidėlioti kur kas išsamnesi vienos ryškios meninės asmenybės paveikslą.

Ant „Naujojo kino“ bangos

Kiekvienas ryškus meninis reiškinys turi savo šaknis. Apie naujają vokiščių kino fenomeną tikriausiai nekalbėtume, jeigu 1962 m. vasario 28 d. VIII tarptautiniame Oberhaузeno dokumentinių filmų festivalyje nebūtu pavaiseintas manifestas „Senasis vokiščių kinas mirė“. Taip pavadinė dokumentą pasiraše 26 trum-pametražių filmus iki tol sukūrė vokiščių režisieriai ir prodiuseriai. Jau-ni maištininkai, pasisémę drąsos iš „Naujają bangą“ Prancūzijoje pakė-lusių savo bendraamžių, konstata-to: „Tradicinio vokiščių kino kra-chas suteikia galimybę startuoti jauniesiems autoriams. Naujasis kinas reikalauja visiškai naujų laisvių – nepriklausomybės nuo nusistovėjusių kino gamybos taisyklių ir komercinių organizacijų bei įtakingų grupuočių kontrolės. Mes aiškiai iš-vaizduojame intelektualinių, for-malųjų bei ekonominių naujojo kino modelių ir esame pasiryžę dalytis ekono-mine rizika. Senasis kinas mirė. Mes tikime naujuoju.“

Po šiuo emocingu ir drąsu tekstu nėra R. W. Fassbinderio, V. Schlendorfffo ar W. Wenderso parašų (visi jie į kiną atėjo šiek tiek vėliau), tačiau būtent manifesto autorui žodžiai ir darbai paklojo pamatus au-toriui vokiščių kinematografui. V. Schlendorffas suspėjo išsokti į Oberhaузeno maištininkų lokomo-tivą anksčiau ir jau 1966 m. pagal Roberto Musilio apysaką „Auklėti-nio Terleso sumaištys“ sukurė filmą „Jaunasis Terlesas“, apdovanotą FIPRESCI prizu Kanų kino festiva-lyje ir tapusi naujojo vokiščių kino vizitine kortele.

R. W. Fassbinderis, du kartus ne-istojęs į Vakarų Berlyno kino ir televi-zijos akademiją, pirmiau išgarsėjo kaip Miunchene 1968 m. įkurto „An-titeatro“ lyderis, o paskui su visa sa-vu bendražygiu „gauja“ išveržė į ki-ną ir per keturiolika aktyvaus darbo

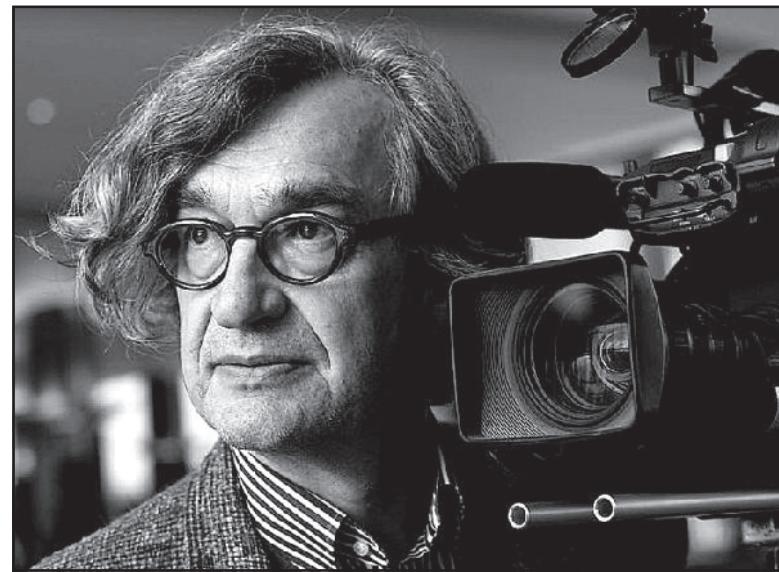
metų pastatė 42 filmus, 18 spektaklių, paraše tuziną pjesių ir atliko daugiau nei 30 vaidmenų kine.

W. Wenderso kelyje į kiną nebu-vo jokių didelių kliūčių. Atvirkštai, jis tapo vienu iš devyniolikos studen-tų, priimtų į 1967 m. Miunchene du-ris atvėrusios Kino mokyklos pirmąjį režisierų kursą. Šis īvykis visiškai pakeitė dvidešimt dvejų metų medi-činą studijavusio vaikinio gyvenimą. Dar būdamas studentas W. Wendersas aktyviai reiškėsi kaip kino kriti-kas, kurio rašinius mielai spausdino Vakarų Vokietijos laikraštis „Süddeutsche Zeitung“ ir žurnalis „Filmkritik“ (kai 1975 m. Vakarų Vokietijos kino bičiulių draugija surinko šias recenzijas ir išleido atskira knyga, išėjo solidus tomas). Taigi nereikia stebėtis, kad režisierius W. Wenders filmuose visuomet galima užciuoptyti ryši su klasikos tradi-cijomis ir aptiki begalę kino citatų.

Savo intonacijų beieškant

Pirmas W. Wenderso pilnametražis filmas „Vartininkas bijo vienuolikos metru baudinio“ (1971 m.), su-kurtas pagal mums žinomą Peterio Handkés apysaką, pasakoja vienos beprotynės istoriją. Už gincus su tei-seju diskvalifikotas futbolo koman-dos vartininkas vienišius Jozefas Blo-chas be jokių ypatingų motyvų nu-žudo kino teatro kasininkę, bet visiškai nesistengia paslėpti savo nusikal-timo pėdsakų ir abejingai stebi, kaip vis labiau veržiasi atpildo kilpa. Pra-sidėjės kaip kriminalinis trileris, fil-mas netrukus visai pameta nusikaltimų istorijoms būdingą ritmą ir išsiru-tulioja į anemišką ligotos asmenybės dvasinės destrukcijos studiją. Reži-sierius vengia užimti teisėjo poziciją, nes jis labiau domina žmogaus konfliktus su savo instinktais, verčiantis elgtis itin agresyviai.

„Man filmo kūrimo procesas labai panašus į savotišką kelionę, sa-vu paties paieškas. Kelionė man turi metafizinę prasmę, su ja susijusios

tokios svarbios sąvokos kaip „tėvynė“, „namai“, „asmenybė“, „ieško-jimas“, „benamystė“. Aš nagrinėju kelionę kaip asmenybės atsinaujinimo stadiją, kaip galimybę atidžiau išsižiūrėti ir išsklausyti į pasaulį. Jeigu ieškotume mano herojų prototipo, tai juo galėtų būti Odisėjas. „Šie W. Wenderso žodžiai nubrėžia labai aiškų vektorių į kūryboje ir tam-pa bendru vidurkiu, leidžiančiu su-jungti beveik visus šio režisieriaus filmus. Net jokios užuojaudinti neke-lianti žudiko Jozefo Blocho apatiška „odisėja“ verčia pamąstyti apie bauginančias ir neprognozuojamas totalios vienatvės pasekmes.

Lietuviškā W. Wenderso retros-pektivą pradedanti „Skaicių raudona raidė“ (1972 m.), sukurta pagal JAV rašytojo Nathanielio Hawthorne'o romaną, jau nuo pirmųjų kadru dvelkia šalčiu. Ne todėl, kad veiksmas plėtojamas antroje XVII a. pusėje Šiaurės Amerikos teritorijoje, ku-rias tada pradėjo apgyvendinti iš E-uropos šalių atvykę kolonizatoriai danai, prancūzai ir britai. Rūsti aplinka ir naujakurių priešiškumas nuo amžių čia gyvenantiems indėnams tie-siog negali neišprovokuoti mirtinų konfliktų. Laukinės gamtos apsuptame kaimelyje Saleme (jo pavadinimas seniai asocijuojasi su raganų me-džioklės istorija, geriausiai įkūnyta Arthuro Millerio pjesėje „Salemo ra-ganos“) jauna moteris Estera Prin (aktorė Senta Berger) už tai, kad susila-kė nesantuokinės mergaitės ir nesu-tiko atskleisti kūdikio tévo vardo, yra paversta gėdos objektu ir priversta ant peties nešioti skaicių raudoną raidę „A“. Moteriai ištverti kaimelio gy-ventojų panieką padeda tik išsidu-mas ir meilė. Dramatišku šios istorijos kamertonu tampa Esteros vyro, kurį moteris laikė dingusiu, pasiro-dymas. Jo ir vietinio pastorius Dims-deilio, tikrojo mergaitės tévo, dvikova tampa ir dviejų nesutaikomų pa-saulžiūrų bei religijų konfliktu.

Po šio filmo premjeros režisierius

viešai prisipažino: „Aš daugiau ne-noriu kurti filmo, kuriame nėra au-tomobilių ir degalinų, televizorių ir telefono būdelių. Gal tai skamba labai emocingai, bet emocijos ir yra esmė. Jos gali būti natūralios tik tuo-se filmuose, kurie buvo kuriami lais-vai ir gimbé be jokios prievertos sau-pačiam bei kartu dirbantiems žmonėmis“, – sakė W. Wendersas. Ir daugiau (bent jau kol kas) jis nesiémė ekraniuoti literatūros klasikos.

Kelionės po miestus ir kontinentus

„Alisa miestuose“ (1974 m.) prade-dė tarptautinius W. Wenderso he-rojų kelionės maršrutus. Tai pirmas filmas, kurio nemaža dalis buvo nu-filmuota Jungtinėse Valstijose. Mel-ancholiškas vokiščių žurnalistas Fil-ipas Vinteris (jį ikūnijęs aktorius Ru-digeris Vogleris vėliau dar ne kartą vaidino W. Wenderso filmuose), sa-vaitraščio redaktoriaus atsiustas da-ryti spalvingo reportažo apie Ameriką, be jokio tikslu šlaistosi JAV va-karų pakrante ir fotografuoja niekuo ypatingu neįssiskiriančią aplinką pol-aroidiniu fotoaparatu. Greitai paaš-kėja, kad taip apatinė apimtas yras bando įrodinti sau, kad dar egzistuoja: „Aš jaudinuosi, kol išryškės vaiz-das, nes skubu lyginti fotografiją ir realybę. Bet šio proceso rezultatas ne-sumažina mano nerimo. Realybė ve-ja lauk fotografinių vaizdų.“

Konfliktas su pačiu savimi dar la-biau sustiprėja, kai Johno Kennedy oro uoste Filipes susipažista su mo-terimi Liza ir jos dukrele Alisa. Visi planuoja skristi į Vokietiją, bet dėl oro uostų darbuotojų streiko šioje šalyje jie gali keliauti tik tranzitu per Amsterdamą. Tačiau skrydžio iš-vakarese moteris dingsta, palikusi savo dukrą Filipą, ir šis priverstas tapti mergaitės „aukle“. Jūdviųjų kelionė į Niujorką į Amsterdamą, o iš jo po pramoninį Ruro landšaftą ir kalnuotus Reino sritis peizažus su-daro filmo veiksma (jį labai išpuo-din-

gai orkestruoja vokiečių eksperi-mentinio roko grupės „Can“ kompozicijos ir Gustavo Mahlerio sim-foninė muzika), tik šioje odisėjoje labiau akcentuojamos ne pačios kelionės peripetijos, bet dviejų skirtingų žmonių dvasinio suarėjimo istorija. Anot kino kritiko Philippe'o D'Angelo, „Filipas Alisoje atranda savo tapatybę. Žmogaus vaikystė su-grażina spontaniškos kūrybos ener-giją, neužterštos vaizduotės išradin-gumą.“

1974 m. Vokietijos kritikų prizu apdovanota „Alisa miestuose“ tapo pirmuoju W. Wenderso kelio triologijos filmu, kurį pratešė „Klaidin-gas éjimas“ (1975 m., šis darbas į lietuvišką retrospektivą nepateko) ir „Bégant laikui“ (1976 m.). Šio fil-mo pagrindą taip pat sudaro istorija apie atsistiktinai susitikusius žmones, kurie padeda vienas kitam užmiršti savo vienatvę. Baldų furgoną į kla-jojančio kino aparatinę perdirbęs vie-niūnas Brunas Vinteris (vėl R. Vogleris) keliauja per mažus miestelius ir rodo filmus. Netrukus prie šio kino komivojažieriaus prisidėda pediatras Robertas, upėje paskandinės sa-vu automobilių. Režisierius taip ir ne-paaikšina, kas tai buvo – paprasciausia avarija ar bandymas nusizudyti, bet Robertas tampa tyliuoju Bruno partneriu, nors finale ir atveria jam slapsą savo sielos kerteles. Anot re-žisieriaus, filmą jis kūrė be scenari-jaus, su personažais keliaudamas Va-karų Vokietijos keliais, kol „piligrimų“ komanda atsirenkę į Berlyno sieną.

Šiame filme pastebimai transforma-vosi W. Wenderso požiūris į Ameriką. „Alisoje miestuose“ auto-rius šmaikščiai ironizavo Amerikos popkultūros įtaką pokario Europai, o vienas „Bégant laikui“ herojus iš-taria garsių savo laiko aforizmu ta-pusią frazę: „Amerikiečiai koloni-zavo mūsų pasąmonę.“

Dar labiau ši aforizmą iliustruoja filmas „Draugas iš Amerikos“ (1977 m.), sukurta pagal Patricijos High-smirth romaną „Riplio žaidimas“. Baldžius Džonatanas Cimermanas (aktorius Bruno Ganza) sužino, kad greitai atsiiveikins su gyvenimu dėl nepagydomos krauso ligos. Džonatanas draugas iš Amerikos, kaubojus Riplis (jį suvaidino šiemet miręs amerikiečių aktorius Dennis Hopperis) su-pažindina jį su nusikaltelių pasaulio atstovais, kurie pasiūlo Džonatanui tapti profesionaliu žudiku ir už gerą atlygių pašalinti kažkokį gangsterį.

Racionalų ir paprastą planą su-trikdo nenumatytas „žmogiškasis faktorius“ – tarp dviejų vieniių sta-i-ga išspėlesk šilti santykiai. Šiame filme W. Wendersui pavyko beveik neįmanomas triukas – maksimaliai priartėti prie amerikietiško „juodojo“ kriminalinio kino stilistikos, jos nekopijuojant. Todėl pirmą kartą žiūrint „Draugą iš Amerikos“ apima keistas jausmas – pažiūstoje sche-me mažoja veiksmo, nes jis tėra fonas europietiško egzistencializmo paženklintai psichologinei dramai plėtotis.

Panašios proporcijos išlaikomos ir filme „Paryžius, Teksasas“ (1984 m.). Kritikų išliaupsinta juosta pelnė daugybe tarptautinių apdovanojimų – tarp jų ir „Auksinę palmės šakelę“ Kan-ų kino festivalyje. Tai nestandarti-nis kelio filmas, pasakojantis apie pusamžių vyriškį Trevisą Hendersoną (jį vaidina amerikietis Harry Deanas Stantonas), pasiklydujus asmeniniame pragare. Jau ketverius metus mirusiu laikomas Trevisas vėl pasirodo Amerikos dykumose prie Meksikos sie-nos. Netrukus jo pasiūmti atvažiuoja brolis Voltas, kuris visus tuos metus augino dabar jau septynmetį Treviso sūnum Hanterį. Vaikas iš naujo susipažiusta su tėvu, o šis atranda savo at-minties labirintuose pasiklydujus sū-nų. Galų gale jie nuspredžia iš šeimą susigražinti mamą, kurią suranda vie-namaje.

„Draugas amerikietis“. Aktorius Bruno Ganzas.

„Dangus virš Berlyno“. Aktoriai Solveig Dommartin ir Bruno Ganzas.

Penkioliktasis festivalis „Iš arti“: tradicijos ir naujovės

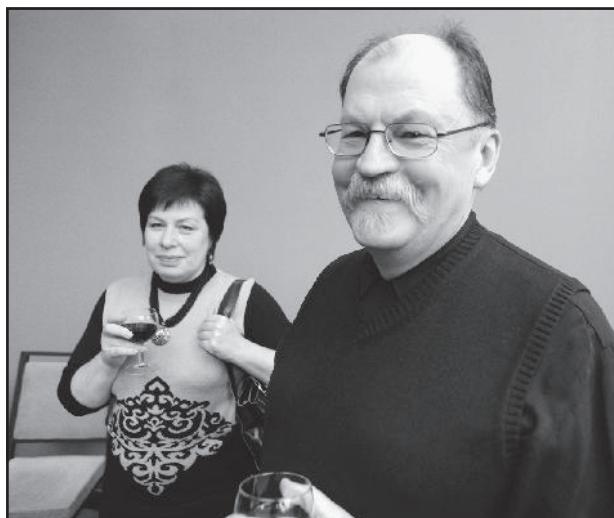
Eugenija ŽAKIENĖ

Kiekvienais metais, pasibaigus festivaliu, norisi apibendrinti matytus ir girdėtus išpūdžius. Klausimas, kas buvo kitaip nei išprasta, višų svarbiausias, nes naujumas reikštų gyvybingumą; ne visada iji galima atsakyti teigiamai... Šiūmetis festivalis pažėrė ne vieną, o kelią naujas pozicijas. Kaune vyko septyni koncertai, dvi programos (Kauno styginių kvarteto ir Lietuvos obojų kvinteto) „išvažiavo“ į Vilnių, Marijampolę, Jonavą; dešimtyje koncertų skambėjo penkiolika premjerinių kūriniai. Festivalio naujiena, o kartu solidaus teorinio pagrindo užtikrinimas – tarptautinė moksline konferencija, sukviečiusi muzikologus ir atlikėjų meno žinovus bei praktikus iš Lietuvos, Didžiosios Britanijos, Ukrainos, Italijos, Suomijos. „Iš arti“ fonoteka pasipildė dviem kompaktinėmis plokšteliėmis – pianistės Šviesės Čepliauskaitės jamžinta programa „Chopin LT“ bei Roberto Beinario (obojus) ir Vaidos Striaupaitės-Beinarienės (fortepijonas) įrašyta lietuvių autoriių muzika. Prie naujovių priskirčiau ir pasikeitusi bukleto įvaizdį – šiemet atsisakyta pabodusiu oficizinių štampų, muzikos autoriai, kūriniai ir atlikėjai pristatyti kitaip, „lengvesniu“ rakursu...

Šiuolaikinės muzikos koncertuose tradiciškai lankėsi smalsiausi melomani, kurie šioje muzikoje atranda sau artimų sąskambinių, nebijoj naujovių, o kartais ir iššūkių. Jiems ir skirtos rengėjų menų sintetinimo paieškos, siekiai sutelkti kuo įdomiausius atlikėjus ir kuo įvairiausius žanrus. Kaip išprasta, koncertuose matėsi daug Kauno menininkų veidų, dailininkai savo prizais įvertino labiausiai nusipelniusius – latvių chorą „Kamer“, kompozitorius Vidmantą Bartulį ir Nijolę Sinkevičiutę. Kitų miestų kompozitoriai pagerbė festivalį ne vien savo kūriniais, o ir asmenišku dalyvavimu. Iš arti matėme Šarūną Naką, Algirdą Martinaitį, Mindaugą Ubaitį, Arūną Navaką, Loretą Narvilaitę, Vytautą Germanavičių, Anatolių Šenderovą, N. Sinkevičiutę, Donatą Prusevičių, V. Striaupaitę-Beinarienę; progos pasirodyti Vilniaus publikai drauge su styginių kvartetu nepraleido keli autoriai kauniečiai. O latvių choro koncertas sukviertė chorvedžius iš visos Lietuvos... Tad dėmesio festivalis nestokojo.

Šiūmetis „Iš arti“ prasidėjo varpu muzikos koncertu – skaudus epifafijos žanras sutapo su Vélinémis. Besiklausydama Giedriaus Kuprevičiaus ir Juliaus Vilnonio skambiam Kauno kompozitorų kūrinį karilionui ir Mikalojaus Konstantino Čiurlionio preliudu, linkėjau ir kitiems festivalio vyksmams išlaikyti tokią skaidrią gaidą.

Po kelių dienų buvome išsukti į kasdienių muzikinių susitikimų ir netikėtumų maratoną. Pirmuojuose festivaliuose atsiradusi tradicija „iš arti“ pamatyti šiandien kuriantį autorių šiemet „pasirinko“ Š. Naką, Lietuvos nacionalinės premijos laureatą, anot jų pristačiusios Zitos Bru-

Algirdas Martinaitis Kaune šventė savo jubiliejų.

„Chardos“ styginių kvartetas ir dainininkė Verena Rein (Vokietija).

žaitės, išeivį iš Kauno. Š. Nakas žinomas ne vien kaip kompozitorius, savo opusu („Merz-machine“) daug vardu ištisai „mašinistų“ plejada; kartu su bendraminčiais muzikais ir aktoriais jis dar studijų metais įkūrė Vilniaus naujosios muzikos ansamblį ir aštuoniolika metų pasaulyui pristatinėjo lietuvių autorių kompozicijas. Paradoksas – daugiau kaip du dešimtmečius niekur oficialiai nedirbanties ir dėl to save su „naminiu gyvūnu“ lyginantis kompozitorius yra aktyvus ir radikalus šiuolaikinės kultūros veikėjas, publicistas, muzikologas. Š. Nakas kalbėjimas apie save, kūrybą, meno suvokimą imponavo itin racionalia struktūra, logišku déstymu; tikiu, jaunuji muzikų atminyje (susitikimas buvo skirtas akademinei visuomenei) šis kūrybinis portretas išliks labai ryškus. Vertas dėmesio pasirodė menininko multimedijos projekto „100 istorijų: Nacionalinis muzikos legendų muziejuς“ fragmentas, trys filmai apie M. K. Čiurlionį, Juozą Gruodį ir Danielių Dolskį – juose žymių žmonių gyvenimai pamatyti kitaip nei išprasta.

Penkioliktojo festivalio proga surengta spaudos konferencija, pakvieti ne tik ambicingo koncerto „Algirdas ir jo svita“ dalyviai, bet ir visi buvę bei esantys muzikinio forumo rengėjai ir kūrėjai. Improvizuotos festivalio svetainės šeimininkė, muzikologė Dainora Merčaitytė klausė festivalio rengėjų – Dalios Kairaitytės, Vidmanto Bartulio ir Zitos Bružaitės – apie idėjos atsiradimą bei įgyvendinimą. **D. Kairaitytė:** „Mes su šiokiui tokiu pavydu žiūrėjome į Vilnius „Gaidą“, tad prasidėjus naujai Lietuvos muzikos istorijos erai kilo mintis tokį festivalį surengti ir Kaine. Pirmoji Kultūros skyriaus pa-

Zita Bružaitė ir Giedrius Kuprevičius sveikina kolegą Anatoliu Šenderovą.
Narciso FREIMANO nuotraukos

rama tesiekė tris tūkstančius tuometinių popierelių, buvo baisu ir juokinga ką nors pradeti su jais veikti. Tad labiausiai turime dėkoti mus geranoriškai parėmusiems atlikėjams; jie grojo už menką atlygi, tačiau, vedami entuziazmo, Kaunui suteikė progą išgirsti šiuolaikinės muzikos.“ **V. Bartulis:** „Sugalvojome, kad mūsų festivalio kontekstas galėtų tapti platesnis ir trukti ilgiau; o finansinės problemos liko tos pačios – nuo varganų popierelių išsaugo iki keilių dešimčių tūkstančių, kurių niekaip negalėjo užtekti tokio masto koncertams. Mielai perdarėme festivalio vairą Zitai, nes jau reikėjo įpūsti naujų vėjų ir požiūrių... Ir jų atsirado“ **Z. Bružaitė:** „Ar tokie festivaliai neprarado aktualumo mūsų muzikiniame gyvenime?.. Na, žiniasklaidoje atsiranda įvairių sentencijų ta tema. Norėčiau su ironijos ar žaismės gaidele pasakyti – kadangi lapkritis yra pats „baisiausias“ mėnuo, mes labai džiaugiamės turėdami tą „puotą“

kur esame. Atsakėme: „kelyje“. Tad mes dar esame kelyje, ir tuo taip pat reikėtų džiaugtis.“ Pokalbi apibendrino **G. Kuprevičius:** „Unikalų, kad festivalyje parodoma praktiskai visų Kauno kompozitorų kūryba – vadinas, labai skirtingi autoriai buriasi labai draugiškoje aplinkoje. Čia vyrauja tolerancija įvairiausiemis stiliams, bražams, kiekvienas yra savo kelyje, apsuptas savosios svitos, ir bendraujame iš arti...“

Manyčiau, rengėjų pastangos kiek atnaujinti, pagyvinti festivalio kontūrus pavyko – jos atispindėjo ne tik šioje svetainėje, buklette, bet ir koncertuose. Labai graži tendencija – besikeičiantys koncertų vedėjai; vis kitas kalbėtojas (Donatas Katkus, Julius Kuzinas, Alina Ramanauskienė, Egidija Medekšaitė) kiekvienam vakarui suteikė savitą atspalvį. Nemenkas krūvis teko A. Martinaičiui skirtą koncertą komentavusiam (ir dirigavusiam!) D. Katkui, kuris, būdamas tragiškas ir patosiškas, linksmas ir šaržuojantis, labiausiai pritiiko jubiliato ir jo pastarojo meto muzikos nuotaikoms...

Idomiai klostėsi festivalio programa – su netikėtais rezonansais, sąskambiais tarp žodinių ir muzikinių deklaracijų. Pasisakymus savaiip papildė muzika, nauji išgirsti kūriniai. Tarkim, Š. Nakas minėtas muzikos „katalogizavimas“, t. y. jau esamų garsų (gamtos, triukšmų ir etc.) dėliojimas į vieną meninę visumą atispindėjo ir teatrališkai atlirkame Stepheno Montague opuse „Sintetinė pelkė“. Š. Nakas savo kūrinio inspiracija pasirinko visų Lietuvos paukščių įrašus, o jo kolega iš Didžiosios Britanijos beveik 40 metų rinko įvairių kraštų pelkių gyvūnų ir augalų skleidžiamus garsus... Skambant pastarojo kūriniu, Kauno filharmonijos salė ir fojė pavirto į liūnā, kuriame „Auros“ teatro artistai šoko besiraivančių gyvių baletą. Kitas sutapimas – konferencijoje matėme ir moksly, stebinciu ar aprašančiu šiuos reiškinius, „zoosemitikos“ ir net „zoomuzikologijos“, atstovą.

„Sintetinės pelkės“ vakaras galėjo neįvykti dėl didžiausiu netikėtumu tapusio vokiečių trombonininko Mike'o Svobodos suneglavimo ir gastrolių atšaukimo. Tačiau jaunus lietuvių muzikas Marius Balčytis, prisidėjęs prie kolegų Sauliaus Astrausko (mušamajį) ir Arnolodo Gurinavičiaus (kontrabos), per itin trumpą laiką „pakeitė“ pasaulinę žvaigždę ir kon-

Latvių chorus „Kamer“, vadovas Maris Sirmais, Jurgio TAMOŠAUSKO nuotrauka

„Auros“ šokio teatro baletas „Sintetinė pelkė“. Evaldo ŠEMIOTO nuotrauka

certą išgelbėjo. Ko gero, šis nemenkas iššūkis visiškai atpirko šiokį tokį klausytojų apmaudą dėl K. Stocchauzeno kūrinio neatlikimo. Kitaypatingo pagyrimo žodžio verta staigmena – šviesas ir spalvas valdžiusio Vladimiro Šerstobojovo meistrystė. O dar – gražiai nuskambėjęs naujas V. Bartulio opusas „Šauklys“, nustebinęs itin apnuogintu nervu ir nuoširdžia siela.

„Keisto vakaro“ atmosferą sukurė A. Martinaičio styginių kvartetas „Mirtis ir mergelė“. Šis kūrėjys „Chordos“ styginiukams yra išskirtinis, su juo 1997 m. tuomenčiai kolektyvo nariai prisistatė „Jaunos muzikos“ festivalyje kaip šiuolaikinės muzikos atliekėjai. Gyvybės trapumo tema sklandė ir Daivos Rokaitės „Organoje“, kurią šią vasarą išėjusi jauna autore tarsi paliko mums; toks pats žmogaus laikinumo įvaizdis ryškėjo ir už lemtingai susipynusių žydų-vokiečių gijų kompozitorui Arno Nadelio ir Edwinu Geisto gyvenimuose, ir iš Paulio Hindemitho dainų sopranui ir styginių kvartetui „Melancholija“ pagal K. Morgensterno tekstus, skirtų žuvusio draugo atminimui, nuotaikos... „Chordos“ kvartetas ir dainininkė Verena Rein (Vokietija) šią originalią programą parodė ne tik „Iš arti“ klausytojams, bet ir pristatė Lietuvos ir užsienio miestuose su festivaliu „Muzikos rudo“.

Manau, savičiausias skirtingų tautybių menininkų kūrybos vaisius „pražydo“ A. Šenderovo vokaliniam ciklui pagal Sigito Gedos žodžius: žydų autoriaus muzika, lietuvių poeto tekstai, vokiečių dainininkės interpretacija, o virpesiai itin skaidrūs, atrodytų, sklidini muzikinės Lietuvos gamtos – saulės, vėjo, pievos, miško kvintesencijos. V. Rein – subtili ir reikli sau menininkė, atliekanti bemaž vien šiuolaikinę muziką; jos balso tembras ir lietuviškų tekstų tarimas paliko gerą įspūdį. Kitas gražus varak arcentas – keturios P. Hindemitho dainos, vienos jų klausytojai papraše būsi.

Jaunimo choro iš Rygos koncertas, ko gero, reikalautų atskiro straipsnio... „Kamer“ choro viešnagė Lietuvoje buvo išskirtinė šventė šio žanro profesionalams ir mėgėjams, dėl to iš ją rinkosi chorvedžiai iš sostinės ir kitų miestų. Kai mynai muzikai per du savo veiklos dešimtmečius iš Lietuvą atvažiuoja antrą kartą: prieš penkerius metus lankėsi Šiauliucose, dabar paširinko Kauną. Choras pelnės keletą skambiu titulų, tarp kurių – geriausias Europoje, absolitus Pa-saulio chorų čempionas, pirmasis

1000-mečio geriausią pasaulio chorų sąraše. Apie kolektyvo tradicijas ir savo išskirtinę discipliną visų pirmą bylojo choristų išvaizda (vieno stiliaus apranga, nedengiančios veido merginų šukuosenos, jokių ryškių papuošalų), be to – laikysena, judėjimo ir nusilenkimų ritualas. Ir dainininkų akys, visą laiką stebinčios menkiausią dirigento Mario Sirmaiso rankos virptelėjimą. Festivaliui choras parengė solidžią pustrečios valandos programą, atlikęs dviejų pastarųjų metų projektų – „Saulės dainos“ ir „Meilės madrigalai“ – ryškiausias pjeses. M. Sirmaisas komentavo koncertą, rimtai, su humoru pasakojo apie kolektyvo veiklą, jiems kuriančius autorius. Neskubiai vienas po kito dėliojoši šiuolaikiniai kūrėjai, jaudinę, graudinę, džiuginę – pirmiausiai atlikimo stiliaus švara. Be to – skambiai unisonais, labai gražių tembrų balsais, išraiškingomis solinėmis partijomis, įspūdingomis kulminacijomis, dinaminiais kontrastais nuo tyliausio PPP iki labai garsaus forte, išmoningu erdvės panaudojimu. Siame kontekste radosi vietas ir trims lietuviškoms premjeroms. Turbūt tokio atlikimo D. Kairaitėi ir festivalyje debiutavusiai vilnietai N. Sinkevičiūtei (beje, muzikos mokslus pradėjusiai Kaune) turėtų pavydėti kiti salėje buvę kolegos.

Neįtikėtina, kad jauni dainininkai nėra profesionalūs muzikai, jie dirba mokytojais, vadybininkais, studijuoją vidurinėse ir aukštostose mokyklose. Pakankamas muzikinis išsilavinimas įgytas per muzikos pamokas ar muzikos mokyklą. Choristai labai jauni – ryžausi vieno jų paklausti, ar yra nustatyta amžiaus cenzas. „Viskas labai paprasta, – atsakė, – tiesiog chorui tenka skirti višą save, tad klausimas dėl amžiaus savaime išsisprendžia: kol gyvenime yra vietas šiam pomėgiui, tol galime čia dainuoti.“ Paklaustas, ar lieka laiko asmeniniam gyvenimui, nusišypsojo ir atsakė, jog gerai, kad spėja skirti pakankamai dėmesio darbui. Visą kitą laiką užima repeticijos, pamokos, pasiodymai, gastrolės... Atėjo nelinksma mintis, nesusijusi su puišiu koncertu. Vadinas, Latvija skiria pakankamai lėšų muzikai, jei neprofessionalus choras gali pasiekti tiek daug. Ir jokios krizės tam ne-truko...

Internete sklandantys klipai guodžia, kad rudo – metas, kai bai-giasi festivaliai ir prasideda geros muzikos koncertai. Netiesa, Lietuvoje visi šiuolaikinės muzikos festivaliai vyksta rudenį, vienas po kituo. Ir tada skamba gera muzika...

Kaip nutaptyti savajį Aš?

Atkelta iš 3 p.

Kaip kontrastas pastariesiems – be galio ryškus S. Gutausko darbas. Jis žaižaruojas spalvomis, primena vitražą arba kaleidoskopą, labai faktūriškas, vaizduojantis hiperbolizuotas figūras ant tilto. Tai graži saveši ieškojimo vandens atspindžiuose metafora, žaisminga susireikšminimo, egocentrizmo interpretacija. S. Kovtun tapyboje išsiskiria grafiškumas, tradiciniai raudona – juoda – balta deriniai. Baltarusis A. Zabavčikas, kauniečiai A. Bankauskaitė ir A. Obcarskas savaja kalba pasirinko spalvą. A. Zabavčikas kuria tik švelnaus dveltelėjimo nuotaiką, neapčiuopiamą paridalu vaizdinės, atspindinčius vienius išgyvenimus, o A. Bankauskaitės paveikslai sodrūs, įvairiaspalviai, tirštų potėpių, kiek primenančios Arūno Vaitkūno manierą. Pleneras bus padarės gerą įtaką A. Obcarskui, kuris paliko nuošalyje marinistinės temas ir laužytą liniją skaidydamas plokštumas, kalbėdamas niūrokomis, prislopintomis spalvomis labai raiškiai sukūrė griežto vyriško vidaus pasaulio refleksijas. S. Drebickaitės labiau batiką primenančios drobės pilnos sieles žuvų, kurias gano moteriškos akys, mėginančios aprépti vidinių spalvingą, plastišką, beveik povandeninį pasaulį, tikresnį už realum,

Diana RUDOKIENĖ. „Tyla“.

daiktiskajį. D. Rudokienė akvareliniame ramių spalvų susiliejimo fone išryškina pavienės figūras – dekoratyviai, bet labai harmoninės, kiekviena jų dvelkia ypatinga nuotaika, susikaupimui, kaip pagrindinis leitmotyvas iškyla tyla, ramybė, įsiklausymas.

Apibendrinant dera pasakyti, jog tarptautinės kūrybos dirbtuvės pavyko, organizatorius S. Rudzikas įgyvendino savo sumanytą, kultūrinė Druskininkų erdvė papildyta gražiu renginiu, o žinia apie šį miestą paskleista už jo bei

už visos šalies ribų. Gana mislingą 2010 m. 10 mėnesio 10 d. „Mažojoje“ galerijoje atidaryta plenero paroda buvo labai įspūdinga, visi darbai skirtini, įdomūs, saviti, bylojantys, jog nė vienas tapytojas neįsileido kito, stengesi kalbėtis su savoju Aš. Smagu, kad ja tikrai džiaugėsi miesto žmonės ir svečiai, atėję į atidarymą, aplankę vėliau. Šiuo metu parodą dar galima pamatyti „Druskininkų kolonadoje“ (V. Kudirkos g. 22, Druskininkuose), jি meno gerbėjus džiugins iki Kalėdų.

Odisėjas pagaliau pasiekė Lietuvą

Atkelta iš 5 p.

Anot režisieriaus kūrybos analitikų, „Paryžius, Tekssas“ – tai hiperrealistinės sapnas apie Ameriką: ji W. Wendersui visada atrodo panaši į milžinišką ekraną, į kurį galima projektuoti savo svajones. O pats režisierius tokį filmą kūrimą prilygina aklam skridimui be jokių kontrolinių prietaisų: „Skrendi višą naktį ir ryte kažkur atvyksti. Tada privalai kur nors nusileisti, kad filmas pasibaigtų. Kurdamas šį filmą kaip ir visuomet aš skridau nekontroliuodamas krypties, bet nusileidau būtent ten, kur norėjau. Nuo pat pradžių „Paryžius, Tekssas“ turėjo daug tiesesnė trajektoriją ir žymiai aiškesnį tikslą. Taip pat šiam filme daugiau istorijos nei ankstyniuose mano filmuose, ir aš norėjau ją pasakoti, kol nukrisiu“, – sakė W. Wendersas.

Filmų kūrimo odisėjos sudaro dar kelių retrospektyvų filmų pagrindą. „Dalykų padetį“ (1982 m.) režisieriaus kolegos lygina su Federico Fellini autobiografine tragedija „Aštuoni su puse“. Nors pagal stilistiką šį filmą lengviau sieti su Jeano-Luco Godardo „Panieka“.

„666-as kambarys“ (1982 m.) – dokumentinis filmas, jি W. Wendersas susuko viešbučio „Martien“ kambarje, kuriame buvo parasyta 16 mm kino kamera, įjung-

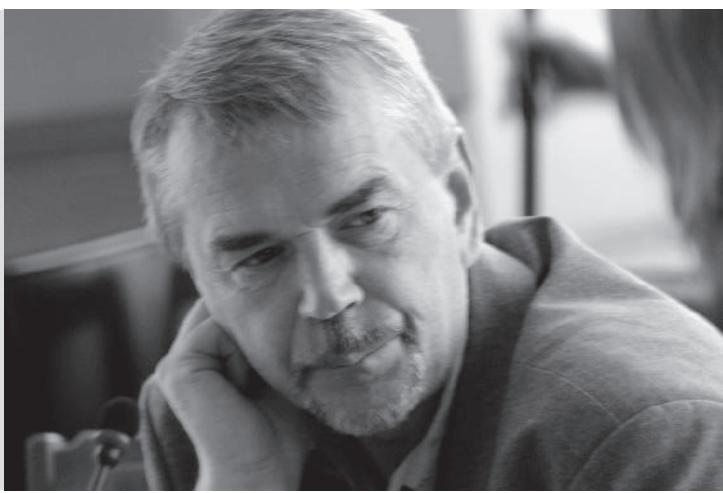
ti mikrofonas bei diktofonas ir stovėjo televizorius su išjungtu garasu (jis laikytas svarbiausiu kino priešu). Kambarje dar buvo kėdė ir stalas, ant kurio gulėjo popieriaus lapas su klausimu: „Ar kinas kaip kalbos priemonė ir menas mirsta?“ Apie šį projektą informuoti W. Wenderso kolegos galėjo užėiti į kambarį kada tik pano-rėje, įrašyti, ką nori pasakyti, ir patys išjungti kamerą. Tokiu budu savo komentarus įraše J. L. Godardas, Stevenas Spielbergas, Werneris Herzogas, Michelangelo Antonioni ir dar dyvilią garsių kino režisierių. Skaudžiausia šioje gyvų (tada!) kino klasikų galerijoje matyti Rainerio Wernerio Fassbindorio pasisakymą ir finalinį jo atsi-sveikinimą – garsus režisierius mirė praėjus vos mėnesiui po šio filmavimo.

Kino istorijos fanai neturėtų praleisti pačios kinematografiškiausios retrospektyvoje odisėjos – kelionės prie pasaulinio kino ištaukų, kurias W. Wendersas atskleidžia filme „Broliai Skladanovskiai“ (1995 m.). Visi besidominčieji pasauline kino istorija žino chrestomatinį faktą: 1895 m. gruodžio 28 d. Paryžiaus centre pademonstruoti pirmieji prancūziški brolių Auguste'o ir Louiso Lumière'u filmai. Prancūzams ši data reiškia ir pasaulinio kino gimtadienį. Bet daug kam bus staigmena sužinoti, kad dviem mėnesiais anks-

čiau Berlyno teatre „Wintergarten“ („Žiemos sodas“) įvyko dešimties trumpų filmukų pristatymas, kurį surengė broliai Emile's ir Maksas Skladanovskiai. Tarp ekscentriškos komedijos ir dokumentikos balansuojantis filmas „Broliai Skladanovskiai“ celiuliodo juosteje įamžino ši įvykį ir sugebėjo pertiekti savita poetika išsiskirianti pirmųjų vokiškų „judančių“ paseikslėlių“ žavesį.

Bet, be jokios abejonės, pati filosofikiausia iš visų retrospektyvos odisėjų yra mistinė drama „Dangus virš Berlyno“. I Berlyno sieną dar padalytą Vokietijos sostinę iš dausų nusileidžia dvi sparnuotos būtybės – tikri angelai, monantys skaityti žmonių mintis, bet jau apsunkę nuo metų naštos ir per amžius sukauptos pasaulio išminčių. Jiems ne itin rūpi amžinosios dangaus karalystės vilionės, o labiau patinka paprastų mirtingųjų džiaugsmą, nors ir aptemdomi egzistencinio laikinumo nuoautos. Vienas angelas – Danielis (aktorius Bruno Ganzas) net įsimylę gržuolę cirko akrobatę, dėl to netenkia sparnų ir papildo nuolat gausėjančias „puolusių angelų“ gretas.

Unikaliam Peterio Handkės scenarijui, savotiškai pratęsiančiam Rainerio Maria Rilke's eiliuotą „angelologiją“, režisierius surado vykusių vaikiškos pasakos bei filosofinės sakmės formą ir dedikavo filmą trims kino angelams – rusui Andrejui Tarkovskiui, japonui Yasujiro Ozu ir prancūzui Francois Truffaut, kurių šviesus atminimas ramiai plevena metafizinėje filme erdvėje, nepastebimai įsiliédamas į bendrą chorą, šlovinantį didžiausią stebuklą žemėje – žmogaus gyvybe.

Vlado
BRAZIUNO
nuotrauka

Arvydas GENYS

Keleivio kelias

Aš nežinau, ar būti keleiviu –
tai tolta nuo namų į kitą tikslą? –
gal skraidykite, gal pėsčiomis, laivu,
jau perkirtusiu juodą Stiksą.

Tiktais jaučiu – toliau ar jau arčiau
yra sala ar kontūrai to kranto...
Keleivio kelias amžinas, tačiau
jis šypsosi ir smilgą kramto.

Ar gali jis pasukt kitu keliu,
kai ištremtas negrįžt sugrižta?
Negali... Aš tikiu tuo keleiviu –
myliu jo nežinią, gerbiu jo ryžtą.

Pokalbis su Ignacu Lojola

Nei vėjas, nei jūra manęs dar neklause...
Tėve Ignacai, kaip aš keliausiu?
Kur nukeliausiu? – jei net kaliausė
šiepias, kai kelio paklausiu.

Ikalnėj, šitaip arti, jog didingų
kontūrų nebematau ir gal primenu
nuokalnę gaubiantį vėsų šešelį...
Kur nukeliausiu? – negrįžti išėjės.

Argi aš dengsiuos svetimo plunksnom
pilkają valandą. Nuolankų, klusnų
tik Tu regesi. Klausaus jūros, vėjo,
kalnų ir žvaigždynų... – negrįžti išėjės.

O vėjas, jūra, kalnai ir žvaigždynai
klausosi Viešpaties žingsnių.

Poetui. Keliais iš labirinto

Išleidai knygą? Atnašauk pasaulio šviesai.
Juk pats matai: kokia stoka – tamsa.
Ir kol išeisi paskutinį kvapą,
tikėk, jog ir knyga – šviesa pasauliui,
kurio nepalikai tarsi našlaičio

į sieną nusisukęs girtas tévas,
nagu dar bandęs brėžti ženklą:
kitaip galéjo būti... Bet nebuvu.

Jau kyla raustanti, gosli migla,
apsivyniojusi dulkėtas Miesto kojas.
Vėlu minėti simbolius ir ženklus.
Jie sukas būtyje... Tarsi sustojai.
Jau pakeliui į tuos Namus, kurie
aukštybėje pavirsta spinduliais.
Ir Vartai praviri – galbūt sekmodienis,
deja, sutampantis su amžinybe.

Primint ją ir buvai atėjės žemén.
Čia sutikai suktus ir gailestingus,
pamilusius likimą savo žmones.
Jie kreipė tavo širdį begalybėn.
Bet, perskaitęs jū šešelius oloj
ant sienų, ištarei: greičiau, vėluoju...
Patyrei nemažai. Nukentęs, nutylėjęs –
paleidai dūmais... Atsidusk ir ryžkis.

Ar dar smagu stebeti ir stebėtis? –
kaip kyla raustanti migla ir leidžias
viršum galvos gruoblėtas paukščio sparnas,
priekalas prie vaikystės durų staktos.
Tu paūgėjai. Daug kas nuskaidrejo.
Užverski knyga – kvapą paskutinį
išleisti spėsi. Šypsos spinduliai,
sugérę įkvėpimo galią. Ryžkis.

Dar krustelk galvą: tu – akmens knyga,
jau išraizgyta stingstančiom gyslelėm, –
i keistą gelmę iškeliauja kraujas,
privertęs susignaužt savaip išdidžią,
bet melancholišką, nors šviesaregę širdį...
Galbūt ją dar sutvirtins nuolankumas –
iki išleisi paskutinį kvapą.
Jau Vartai atviri. Buval pamiršęs,

jog iškvėpimas visados lengvesnis.
Tik svaigulys, garuojantis it eteris,
kuriuo ir esti migdomas poetas,
pamilęs būti tarsi savo lemti – – –

Kalbančio qžuolo trupinėliai

/ Argonautų žygio alegorija /

Į laivo priekį, kuriuo mes išplauksim, Aténe,
Didonos kalbančio qžuolo gabalėli
tu įstatyk. Ir gają senųjų mitų
primink. Ir kerinčią giesmę Orfėjo.

I. Kelionės tikslas

Išplaukus mus puolė staiga šešiarankės

būtybės.

(Nejau orakulas šauksis dangaus serafimo –
šešiasparnio titano, tvирto tarsi Heraklis?)
Ir priešingas vėjas atbloškė mus prie Kidziko.

Tik daug vėliau, kai sparnuojeti Boreadai
nuvijo plėšriasi harpijas, grobusias maistą
aklo Finejo, perspėjusio apie pavojų –
klastingas uolas, galėjom pasiekti Pontą.

Nes kai balandė kelias plunksnelės paaukojo –
mums prasivėrė gruoblėtosios uolos, tik tarpas
siauras paliko už nugaru. Sukom į taurų žemę.
O gal tai baltų valdos? Juk plaukėme link

Kaukazo.

Tuomet ir išvydom: Dzeuso erelis nuskriejo
kapot kepenų Prometėjo, dievaitis Erotas
Medėjos širdy įžiebė meilę Jasonui –
narsiam argonautų vadui, nes josios tévas

puikiai žinojo, kur kailis yra auksavilnis.
Ji rast gal ir buvo mūsų kelionės tikslas,
nors tikslas tikrasis – ko gera, to kailio grožis.
Ir grožis to, kas nutinka herojų žygyje.

II. Ažuolo gabalėlio perspėjimas

Žavioji Medėja, su Frikso našle pasitarus,
davė Jasonui aliejų, kurie teikia galią
suarti lauką jaučiai, spjaudančiais ugnį.
Čia pat ir giraitė, kur žavus auksavilnis

pakibęs ant qžuolo; liko daina užmigdyti
sargą – drakoną ir sprukt su grobiu į „Argą“.
Bet gržtant veržlia Dunojaus upe mums vel

kolchai

kelią į drebančią Adrijos jūrą atkirto.

Jie krykė it kirai: greičiau grąžinkit Medėją...
Jasonas apgavo kolchus; pykčiu sužaibavo

Dzeusas.

Ir laivo prieky qžuolo gabalėlis
mus perspėjo: šitaip niekad negrįšit namolio.

Negrīšit – pakol nepalaidosit priešo kūnų,
pakol Kirkė nenuvalys savais užkalbėjimais
žudynių dēmės, pakol nuo klastingų sirenų,
giedančių migdančiai, neišgelbės mūsų

Orfėjas.

meninio gyvenimo trajektorijas, galési iš-
vengti streso ir nesaugumo pojūčio.

Platesnis požiūris tarsi savaimė suvaldo
dažnai impulsyvią ir piktą reakciją į kasdi-
nybės faktus. Jis išvaduoja nuo provinci-
alaus požiūrio į sunkumus, tolydžio pasi-
taikančius bet kurioje žmogiškoje veikloje.
Tai – ir nuolatinės Saviauklos ilgesys.
Drąsa gyventi ir kurti.

Vienas sufistų (arabų mistikų, gyvenusių da-
bartinio Irano ir Sirijos teritorijose VIII-IX a.)
mokytojas teigė: „Yra trys kultūros formos:
pasaulietiškoji, arba paprastas informacijos
kaupimas, religinė kultūra, kurios prasmė yra
nustatytų normų laikymasis, ir išrinktųjų kul-
tūra – saviaukla.“

Tik vienatvėje ir tyloje galime sutikti patys
save, suvokti, ko norime ir kur einaime. Jauki-
se susimąstymo užuolandose išgrynimame bran-
giausius dalykus, kurie vėliau, pasinérus į kas-
diybės sumaištį ir veiklą, bus tarsi kelrodžiai,
amortizuojantys susidūrimus su rizikos ir prie-
siškumo pagimdymomis abejonėmis.

Labai dažnai tik naktį atsiveria patys pla-
čiausiai vaizduotės horizontai. Epigrafo auto-
rius H. Hesse štai taip apibūdina tuos, kurie

Žinia, Orfėjas sirenų balsus nuslopino
daina (o gal ir giesme baltų epo?).
Ir nieko neliko Jasonui – tik vesti Medėją,
idant suminkštėtų širdys įniršusių kolchų.

III. Sugržimo vargai

Didvyriams plaukiant laimingai link

Peloponeso,

uzgriuvo audra, tėskė laivą pakrantę Libijos.
Čia, kaip pranašas pataré, ant pečių nešém
laivą
iki pat Tritonijos ežero gal dienų dyliką.

Varinis milžinas Talas mus pliekė uolos
gabalais.

Bet kas jie prieš kalbantį qžuolo gabaleli:
Medėja užbūrė baisūną; iškélém bureis
ir gržžom į Jolką, kur tebevaldė Pelėjas.

Už tėvą Jasono ir broli Medėja atkeršijo –
dukroms Karaliaus patarus savo gimdytoją
i gabalus sukapot, idant atgaivintų vėl jauną.
Tai buvo pikta apgaulė – mergaitės patapo
žudikėm.

Ir émė Jolką valdyt Pelėjo sūnaitis Akastas,
kuris išvijo Jasoną ir jo Medėją klastinę,
nepaisant, jog meilę jų įžiebė dievas Erotas.
Nuo tol graikai nuolat veržės į Juodąją jūrą.

Ir į Viduržiemius... O ši žygi dainai minėjo
dar prieš Homerą. Taip liudija pats Homeras.
Argonautus atvaizdavo ir Hesiodas,
ir Pindaras, ir Rodjetis, Euripidas ir Seneka.

IV. Ažuolo gabalėlio padauginimas

Žinia, kada nors aplankysite Luvro muziejų,
ten rasite antkinę narsaus Jasono statulą.
Ši argonautų žygi, jamžintą ne vien mituose,
gražiausiai vaizduoja kamėjos ir bareljefai.

It aukso vilna raitosi saulėti debesys.
Ir tu, sūnau, prisimink argonautų kelionę.
Net ir anas švento qžuolo gabalėlis
laivo prieky liudija: graikai į šiaurę keliavo.

Tą qžuolo gabalėli šeši cherubimo sparnai
sutrupino, kirtę lyg kalavijai... Latgaliai
savo ainiams vis rodo liežuvį į Baltiją:
kartu kartoms kartu išsaugojom „Lačplėsi“.

Pražudė lemtis dievišką meilę Medėjos,
išsižadėtą Jasono, jų šeimą pakarto atpildas.
Nugelbėjo burtai Saulės dievo anūkės.
Ir tavo dainiams, Aténe, siaubą patirti teko.

Juk negalejo dingti giesmės baltiško epo.
Gal virto jos auksu smiltim, vaisingas Borejau,
it užkerėtos?.. Bet nenutyla smėliuos
visom kalbom ūžiančio qžuolo trupinėliai.

Ad rem

Platesnis požiūris

Tautvydas NEMČINSKAS

Tautos pasveikimas, atsivertimas,
susimąstymas
ir atgimimas vyksta ne paviršiuje ir ne
miniose, bet tyloje ir slapoje esančiame
individu.

Hermann Hesse

Kitados teko bendrauti su visiems žino-
mu filosofijos profesoriumi Arvydu Šlioge-
riu ir vieno pokalbio metu jis tarsi visai ne-
reikšmingai mestelėjo: „Filosofija – ne spe-
cialybė. Vakaruose visi ją studijuoją dėl pla-
tesnio požiūrio.“

Tuomet ši frazė praslydo pro ausis. Bet
dabar, po daugelio metų, ją kažkodėl prisi-
miniau. Turbūt ne veltui.

Kas slypi po šiaisiai žodžiai – „platesnis po-
žiūris“?

Tikriausiai ne siaurai davatkiškas savo
specializacijos išpažinimas, bet atviras
žvilgsnis į pačius įvairiausius realybės pasi-
reiškimus, tolerantiškas „svetimų“ akademinių,
verslo ar kitokių bendruomenių idėjų
kvalifikavimas, mokėjimas išklausyti bet kurio
visuomenės sluoksnio atstovav...

Tai galėjimas argumentuotai kalbėti bet
kuria tema, bendrų bet kurios srities dėsnų
nujautimas. Suvokimas, jog pasaulį suprasti
galima vien mechaniskai (techniškai), yra ga-
na ribotas.

Šiuo metu ypač aktualu mokėti transfor-
muoti ne tik savo vis inertiskesniu tampančiu
mastymą, bet ir veiksmus bei tikslus. Gyven-
nimas kasdien reikalauja ko nors naujo. To-
dėl sugebėdamas labai įvairiai projektuoti as-

vienatvėje ieško kelio į šviesą – ir savo sie-
loje, ir aplink save: „Nemiga yra pagarbu-
mo mokykla – giliausio pagarbumo visiems
daiktams, pagarbumo, kuris kukliausiam gy-
venimui gali suteikti nuolat pilios nuo-
taikos aromatą, to paties pagarbumo, kuris
yra aukščiausia poetinės ir meninės didybės
sąlyga.“ Argi tai nėra „plataus požiūrio“ apa-
rašymas? Žmogaus, kuris nesusitaiko su ne-
teisingumu pasaulyje, kuris jautriai reaguo-
ja į bet kokį nemoralumą pasireiškimą ir ie-
ško išeities net miego sąskaita... Yra žmonių,
kurie kitaip tiesiog negali?

Per tūkstantmečius žmonijos istorijoje
daug kas pakito ir keičiasi beprotiškais gre-
ciais. Tieki kasdienio gyvenimo struktūro-
se, tieki kultūros sferoje. Tačiau moraleis da-
lykai išlieka labai mažai ar net visiškai ne-
pakite. Juk galime atskirti gerą poelgį nuo
blogo, ar ne taip?

Akiračio platumas, nuolatinis atsinaujinimas
ir pagarba visiems, esantiesiems šalia.
Tolerancija bendraujant ir geranorišku-
mas sprendžiant sunkiausias problemas.

Tik ant tokio pagrindo statydami ateiti-
ties pasaulį galime tikėtis sékmės!

Lyg iš močiutės maldaknygės

Ramutė RACHLEVIČIŪTĖ

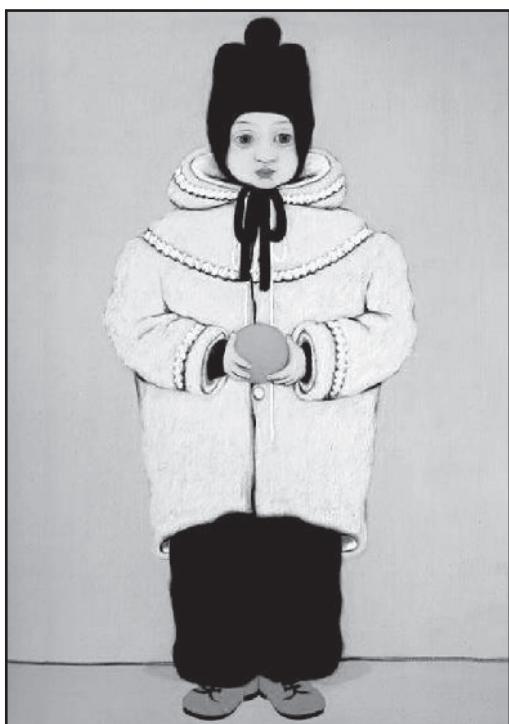
Lapkričio 12 d. Kauno paveikslų galerijoje atidaryta tapytojos Elenos Kniukštaitės retrospektyvinė paroda, kuruojama „Eglės“ galerijos. Eksposicijoje – daugiau nei šimtas autorės darbų, kurie apima trisdešimt šešerių metų kūrybinį laikotarpi.

Parodos lankytojai, dažnai pavarže ir pasimetę šiuolaikinės sumaištis labirinte, E. Kniukštaitės tapyboje atras aukso grynuoli, kurio švystėjimas sušildo širdis. Tai, beje, itin retai žiūrovą aplankantis jausmas stebint šiuolaikinio meno reiškinius. Supranti, kad darbų skeleidžiamas grožis yra puikiausias sielos penas.

Tapyboje nėra banalių spalvų, būna tik lėkštū, pigių atspalvių, joje nėra banalių temų, tik neįtikinančių siužetų, motyvų. Tai dar kartą suvoki išsižūrėjės į E. Kniukštaitės paveikslus, išgyvendamas jų, regis, minkštą, švelnią išorinę formą, negudrią kompoziciją ir nesudėtingus figūrų siluetus. Bet kažkodėl jie traukia tarsi magnetas, norisi panirti į kone stebuklinę jų atmosferą ir patirti seniai dailėje primirštus ir „nemadingus“ harmoningo buvimo su gamta ir savimi jausmus.

Pats didžiausias išmėginimas menininkui – rinktis sakralinę temą, religinius motyvus: iš vienos pusės, spaudžia profesionalūs vertintojai, reikalaudami, netgi budrai sergëdami, kad nebūtų nusikalstama autentiškai raiškai, meniškumi. Iš kitos pusės – tie, kurieems brangus tikėjimas, nori, kad būtent menininkas išsiestų ranką ir pritrauktu prie širdžiai brangių dalykų. E. Kniukštaitės darbai ir emociskai patraukia, ir įtinka profesionalus, nors iš pirmo žvilgsnio atrodo tokie paprasti, lyg būtų iš prieškarinės močiutės maldaknygės. Kvepia bičių vaisko žvakėmis, praejusių amžių medienai tarsi kokioje Beržoro bažnytėlėje.

Ypatinga žiūrovą užliejanti meilės gyvybei ir dievybei banga juntama net ir tose drobėse, kuriose vaizduojamos pavienės figūros. Jos niekada nebūna vienės, o yra

„Bernardas su apelsinu“.

„Rytas“.

„Angeliukai veda karves“.

kažko didelio ir gražaus dalis. Ir mes, kad ir kokie būtume pavarę, išsisémę, jaučiamės priklausant tam dailiam ir harmoningam pašauliui. Šalia mūsų prausiasi angelas, o prie jo kojų lesinėja vištos. Sparnuota būtybė sukiojasi su laistytiuviuku, ir mums ramu, kad ji ne kopūstus, o žiedus laisto. Angelai užmetę meškeres, tačiau ne žuveles, o mus, pasiklydusius, žvejoja. Dangiškos būtybės obuoliauja, ir žiūrovui norisi šių, o ne Ievos ir Adomo obuolio. Net vartai E. Kniukštaitės paveiksluose ne užveria nuo mūsų ta švytinti pašauli, o vilioja užėiti. Jis dažnai simetriškas, stabilus, saugus ir patikimas kaip namai. Tai patvirtina sotūs, pasitinkintys raini katinėliai – ir tie žino, kad jų būstas ir seimininkas greta.

Gélés Elenos pasaulyje, regis, nevysta. Jos neturi jokių vanitas (vanitas vanitatum et omnia vanitas – lot. tuštybių tuštybė ir viskas tuštybė), šios žemės laikinumo, vytimo ženklu: švieziai suskintos čia pat, o ne atvežtos iš užjurių. Neuzmirštuolės, nasturtos, medetkos, pu-

rienos, debesylai, kraužaolės, jo-nazolės... Tiki, kad jos ne viendienės, o daugiametės ar bent dvimėtės – medingos, kvapnios ar sausa-ziedės, bet, svarbiausia, gydančios sielą. Karpyta kaštono lapo vėduoklė silueto, formų grožiu nu-konkuruoja lotoso, orchidėjos, fi-gos lapo formas. Madona skendi kaštonų aukse, mes gérimes šer-mukšnių brangakmeniais. Gali šyptelėti prisiminės, kad kitados E. Kniukštaitės nepriėmė į Stasio Žuko taikomosios dailės techniku-mą. Svojojusiapti dailininkę, mer-gaitė egzamino metu piešė gipsinį akantu ar kokį kitokį graikišką la-pą. Jau tuomet, išvydę primityvis-tė talentą, dailės pedagogai, regis, suprato, kad akademiniu apynasriu meniškos prigimties nepažabos.

Tapybinė E. Kniukštaitės paveikslų harmonija pagrįsta paviršiaus planavimo dėsningumais: geometriškai subalsuotos kompozicijos – su aiškiai, bet trapiai si-luetais, liūliuojančių linijų ritmu, išskaidyta vakarėjančia šviesa. Komponavimo, priesinio meistrystė atskleidžia paveiksluose, kurie, išlikdami dekoratyvūs, perteikia ir tolumos iliuziją. Aptakių formų ke-liai keliukai vilioja į gilumą, kad, žvilgsniu apsukę ratą ar dažniau – aštuoniukę, mes vėl grįžtame atgal, bet jau kitokie. Išskirtinis E. Kniukštaitės gebėjimas kiekvienai scenelei, netgi su kasdienės duonos prie-skoniui, suteikti simboliskumo mat-menį. Vaizdai nubuitinti, išskaidrinti ir pakylėti. Senosios buities idilė – poetiškai graudi ir nejudri, o svarbiausia – mistiška, ne etno-grafika. Su Sidabrinio amžiaus at-svaitais.

Turiningi ir saviti E. Kniukštaitės portretai – ir vaikų, ir suaugusių. Net vaikučiai Bernardas ir Vil-mutė kelia tokią pat nuostabą kaip ir šventieji Margarita, Morta, Marija Magdalietė ar Pranciškus Asyžie-tis. Figūrinė kompozicijose visi ramūs ir tikri – dėl savęs ir dėl tų, kurie šalia. Gamtos apsuptyje ma-mos skendi svajonės, o vaikai šalia ju jaučiasi saugūs.

Tapytojų Petronėlės Gerlikienės, Lidiros Meškaitytės, skulptorių Liogino Sepkos ir Stanislovo Riaubos, grafiko Romano Krasnikevičiaus ir dar kelių talentingu menininkų kūriniai nusėdė į Lietuvos dailės aukso fondą. Jų papildo ir E. Kniukštaitės darbai.

Beieškant savojo veido

Vitalija NORVILIENĖ

Lapkričio pradžioje Kauno įvairių tautų kultūrų centre atidaryta kauniečio Vytauto Steponavičiaus grafikos darbų paroda „Tikrasis veidas“ liudią apie augantį menininko susidomėjimą kaligrafijos menu. Iki šiol parodą lankytojams KTU Statybos ir architektūros fakultetą bei dailininko A. Klovos studiją baigęs autorius buvo labiau pažymtas kaip abstraktaus meno atstovas.

Išvertus iš graikų kalbos, žodis „kaligrafija“ reiškia „gražus rašymas“. Yra viduramžių Vakarų Europos, kinų, japonų, korėjiečių, Indijos, Nepalo, Tibeto, Persijos kaligrafija – tai rašmenys, ženklo ir taipybos menas, reikalaujantis ypatingos ekspresijos, begalinio tikslumo bei meistriškumo. Kaligrafijos įvairovė bei šiuolaikines interpretacijas bent iš dalies atspindėjo praejusi rugsėjį ir spalį Kaune vykusi tarptautinė 4-oji Lietuvos rašto meno paroda.

„Šis akimirksnis yra mano konceptacija“, – trumpai savo meną apibūdina V. Steponavičius, kuris šiuo metu gilinasi į budizmą, grafikos lakštose perteikdamas meditatyvinės prašviesėjimo būsenas.

Dauguma jo darbų nupiešti tušu, akvarele ir akrilo dažais, spaustinti spausdintuvu „Canon“.

Autoriui būdingi vizualiniai eksperimentai Fluxus dvasia. Idomu, kad tamsiai mėlynų jo darbų ciklas suruktas nakti – juose į vientisą tamsią masę susiliejti objektais, kuriuos netrukus iš nebučių išplės aušra. Darbuose nesunkiai galima atsekti tam tikras mistines būsenas, patiriamas naktinių meditacijų metu, kai daili-

ninkas intuityviai atranda kaligrafinių kūrinio dermių, tam tikrų ki-nų ir japonų meno interpretacijų, kurias pažairina žaisdamas ranka rašyti savo paties tekstu, taip pat gimstančiu intuityviai. Ju, kaip ir grafikos lakštų, autorius netaiso, neredaguoja.

Veltui bandytume ką nors tikroviško ižvelgti V. Steponavičiaus darbuose – tai visiškai spontaniškai kylantys rašmenys, ženklai, intuityvusis psichinės

automatizmas, pasąmonės srautas, kurį kiekvienas gali priimti arba atmesti. Ji paaiškina Andre Bretonas veikale „Manifestes du Surrealism“ (1967 m., Niujorkas). Pa-

sak autoriaus, rašymas, tapyba gali būti kelias, kuris nuveda bet kur. Tai spontaniška veikla be išankstinių plano, atsisakant sa-vikontrolės, visiškai laisvas judė-jimas, nes sąmonė yra srautas. Anot Dao, niekas nestovi vietoje. Nors Vakaruoje sakoma, kad į tą pačią upę antrą kartą neibrisi, Rytų iš-minčiai byloja, kad net ir vieną kartą neįmanoma išbirsti į tą pačią upę – taip viskas pajungta kaitos, srauto, tekėjimo jėgai. Todėl daž-nas šiuolaikinis dailininkas sąmoningai atsišako vaizduoti re-alybę, nes tai jau miręs, teptuku „nužydatus“ gyvenimas.

V. Steponavičių drąsiai būtų galima pavadinti japonizmo pa-sekėju. Sių kryptį gynė tokie menininkai kaip Mireille Mathieu, Francois Soulages, Gregoras Schneideris, Jeanas Degotex ir Henris Michaux. Dar 1951 m. dailininkas Hansas Hartungas kal-bėjo apie savo darbus kaip apie „gesto pėdsaką drobėje“. V. Steponavičius kaligrafijos meno mokėsi iš budizmo vienuolių, kurių neseniai lankėsi Kaune ir pri-statė išpudingą Korėjos religinio meno parodą. Jis netgi ranka hieroglifais perraše visą „Širdies

sutra“, kuri jį išmokė susikaupti, dirbtį, suteikė gyvybinės ener-gijos, padėjusios pasikeisti, pra-skaidrėti, tapti aiškesniams jo mąstymui.

„Aš akcentuoju ne religijų esmę, bet žaidimo elementą mene – dalijasi mintis V. Steponavičius, – mano menas – neverbalinis gestas, jo tikslas palikti drobėse šios akimirkos vibra-ciją, žymę. „Nors pažvelgus į tokį meną galima pasakyti „nesąmonė“, Rytuose tai būtų vertinama kaip „Ne-sąmonė“ – pirminė realybė iki sąmonės arba, kaip pavadinio C. G. Jungas, „pasąmonė“. Būtent į tai per meną, kūrybą bei budizmą gilinasi savo savasties ieškantis dailininkas.

„Jeigu norite atrasti savo tikrąjį esmę, turite grįžti į pradžią pra-džią. Kitaip tariant, pasiekti bū-vi, kai visa yra skaidru tarsi erdvė. Tada jūs visiškai susivienyse-te su visata“, – teigia zen meistras Seung Sahnas.

Per meninę praktiką dailininkas ieško to, ką kinų ir korėjiečių tra-dicija vadina „gryna ja baltaja pri-gimtimi“ – baek jong shik. Tai tikroji, pirmapradė žmogaus esmę. O šiuos ieškojimus a-tsispindičių menininko darbų parodą bus gali-ma pamatyti iki lapkričio 25 d.

Autorės nuotrauka

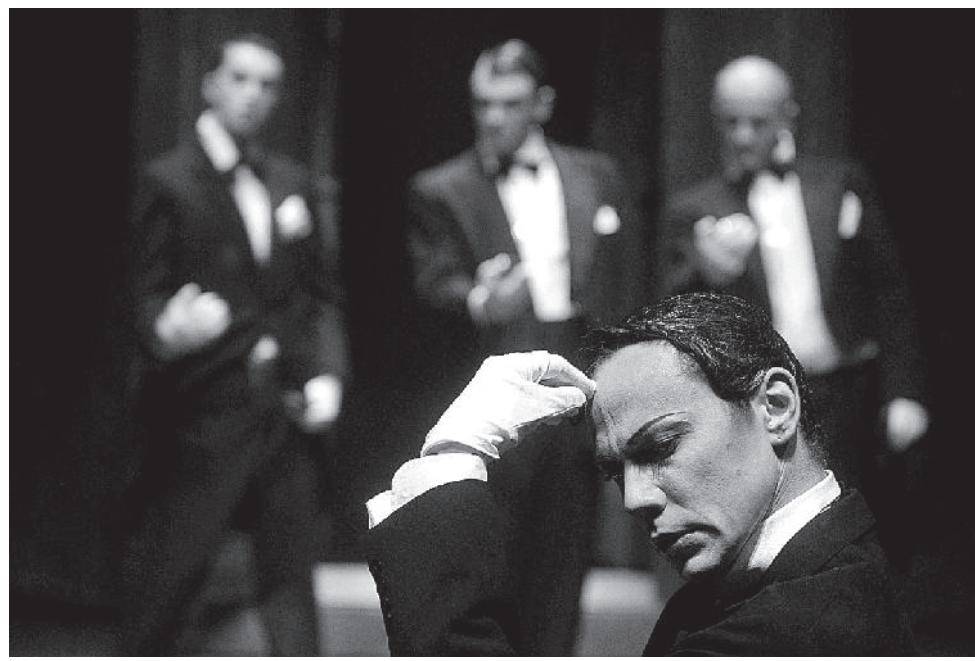
Dėmesio – visai užmiršta sena

Andrius JAKUČIŪNAS

Būna, kad kada nors kas nors staiga išvelkama į dienos šviesą – ir ne kokia perspektyvi naujiena, bet senienė, rodos, pašmerktai būti paslėpta po devyniais užmarštis užraktais, nelabai sėkminga, gūdžiai kaip pati praeitis, kurią kitados sukančios danties (bet vis tiek – išsišiepę) išgyvenome. Pastaruojų metu sostinėje įvyko bent keli tokie senienės prikėlimo ritualai. Lemties būti stagi ištrauktai, sklaidomai netikėtai sulaukė garsaus šiuolaikinio menininko, videofilmų ir instaliacijų kūrėjo, tapytojo Evaldo Janso kūkli, rodos, 2000 m. pasirodžiusi knygė „Odė rutinai“, kurioje autorius gan įtai-giai, pasitelkdamas šokiruojančius vaizdus ir necenzūrinį žodyną, atskleidžia to meto Lietuvos bohemos gyvenimą – tiksliai, pasaikoja (turbūt) savo nuotykius, tačiau anuometinės aktualijos ir personažai stojasi prieš akis, galima sakyti, kaip gyvi. „Odė rutinai“ – kasdienybės tékmę fiksuojantis na- ratyvas, kuriame spontaniškai (su keiksma- žodžiais, šnekamosios kalbos leksika bei in-tonacijomis) užrašyta poros metų autoriaus gyvenimo atkarpa. Pabrėžtinai asocialus knygos personažų gyvenimo būdas yra jų maištas prieš individualybę niveliuojančius buržuažinius standartus, miescioniską rutiną: tačiau ilgainiui pats maištas tampa rutina“, – rašoma apie knygą internete.

Sunku atsakyti į klausimą, ar tai grožinės literatūros knyga. Matyt, taip, nors siužetas (jei tą kratinių išvis galime šitaip pavadinti) nelygus, trūkčiojantis – tai tik siužeto iliuzija, kuriama kartais net labai įtaigiai vaizdu. Vis dėlto skaitant „Odė rutinai“ neapleidžia jausmas, kad tikroji jos vertė – dokumentalumas. Reikėtų turėti galvoje, kad knygė parašyta Evaldui studijuojant VDA 1988-1995 m., taigi joje skleidžiasi ne *milenumo*, bet *Gariūnų Lietuva*, kurią, žvelgiant dabartiniu žvilgsniu, norisi manyti buvus vieną keisčiausių ir bergždžiausių lie-tuvų, kokią tik kada esame sukūrė, kuri pernelyg trumpai egzistavo, kad paliktu apie save (ir ypač apie savo užkulisius) reikšmin-gesnių žodinių liudijimų. Todėl tekstas apie gariūnmečio marginalo išgyvenimus ir kas-dienybę – tikrai neeilinius. A6 formato knygėle nuodugniai aprašyti lėbavimai, sapnai, sekso scenos, muštinės kelia visiško au-tentiškumo išpūdį (ne veltui – autorius yra pripažinės, kad keliis pokalbius išsiraše į dik-tofoną ir juos knygoje pateikia kone pažo-džiui), epocha ir jos amžininkai stojasi prieš akis kaip gyvi. Sunku ir išivaizduoti veikala, kuris galėtų įtaigiai atskleisti to laiko kavinių, renginių atmosferą, bendravimo klišės, anuomet dažnai lydėjusį beprasmy-bės jausmą. Gaila – jei tada E. Jansą po savo sparnu būtų priglaudusi kokia rimta to me-to leidykla, „Odė rutinai“, dar įdėjus šiek tiek pastangų ją gludinant, anuometinėje naivijoje Lietuvoje, kuri gal dar nebuvu mačiusi ant popieriaus užrašyto žodžio „bliat“, galėjo tapti bestseleriu. Išivaizda-vimas, kad literatūrai neva būdingas dva-singumas, vis dar laikė ją tvirtai atskyrięs nuo gyvenimo, ir „Odė rutinai“ tame kon-tekste, kuris šiurpo nuo „Raganos ir lietaus“, bet dar nebuvu prisisunks IRD (Ivanauskaitės Rytų dvasingumo), galėjo tapti gai-vaus oro gurkšniu masėms. Deja, netapo. Trumpai pasitrynuusi meno mėgėjų kišenėse ir turbūt Evaldo draugų aplinkoje, ji nugulė dulketose lentynose ir, matyt, ten būtų su-laukusi net trečiojo tūkstantmečio, jei lap-kričio pradžioje ŠMC nebūtų surengęs jas- skaitymą.

2000-aisiais skaitoma knyga atrodė itin juokinga – joje aprašyta tada dar labai ne-sena praeitis, išskaitant ir tu laikų *pilyno* (ar *pilioškės*) personažus, išprastą žodyną, alko-holio paieškų būdus. Visgi tuomet buvo sun-

Dmitrijaus MATVEJEVO nuotrauka

ku suprasti, kad knygos apie dabartį rašomas ateiciai; klausant aktoriaus Dariaus Gu-mausko skaitomą „Odės rutinai“ ištraukų ŠMC skaitykloje 2010-aisiais, daug kas at-rodė kitaip. Dabar, kai senamiestis dieną naktį nutviekstas optimistinės turistų foto-aparatu šviesos, kai jau žinome, kas yra ka-pitalizmas, ir stengiamės patikėti tuo, ką kultur vadina civilizacija, Evaldo paskutiniojo desimtmecio pirmos pusės išgyvenimai at-rodo gūdžiai prasmingi, neišvengiami, kaip anuomet neišvengiami būdavo vizitai *pas kuċċerav*. Prisimindamas Pilies gatvės alkoholiką Gugį, regiu grimztačią – jau nu-grimzdusią – praeitin epochą, fenomenalią tuo, kad nesugebėjo nieko po savęs paliki, nes viskas, ką jis pagimdė, buvo totalinis šlamštas, palyginti net su tuo, ką leidome sau totalitarizmo sąlygomis. Nuosekliai ją aprašinėti turbūt apskritai buvo vienintelis būdas ką nors apie ją pasakyti, nes ta epo-cha su neregėtu atkaklumu negimdė meni-nių vaizdinių, pripažino tik drumstą, šiukšliną, ant baltų plastikinių kojelių siūbu-ojančią tikrovę, papuoštą dirbtinėmis gélē-mis; ją galėjai patirti tik savo kailiu, *urloms* pastojoš kelią arba pačiam „prisklnis“ prie kokių geltonsnapių. Gariūnmetis buvo vil-tis, bet ne tiesa, – net ir mes, tuomet dar gau-siai hormonų pritvinkę, todėl nepastabūs jaunuoliai, jautėme, kad susigržinti save toje aplinkoje įmanoma tik klaikiai nusigē-rus, kur nors vemiант, geriausia krauju arba bent pomidorų sultimis nudažytu *magic crystalu* (taip vienu metu vadinosi pigiausia deg-tinė – aut. past.), tarsi būtų įmanoma išve-mti gatvių tēstinumą ir tikslą, jų sugebėjimą apskritai kur nors vesti.

Sitaip žvelgiant, Evaldo užrašai, nepaisant abejotinos literatūrinės vertės, tampa ne- įkainojami. Juk tai, kas vyko knygos herojui, labiau ar mažiau buvo būdinga mums visiems – kažin koks „egzistencinis romantizmas“, anot kažkieno žodžių. Nūdieną tokia laikysena, žinoma, atrodytų naivoka, tačiau sunku atsi-kratyti išpūdžio, kad, jei nebūtų permanentiškai apsvaigusi, seilėta, agresyvi, neretai – buka, Evaldo karta apskritai nebūtų sugebė-jusi išlikti. Dabar neįsivaizduoju beveik nieko siaubingesnio už galimybę bent valandė-lę pabūti toje epochoje, manau, šiuolaikinis žmogus tam nepasiruošęs (nesakau – per sil-pnas, bet turbūt tai būtų teisingiau). Net knygėlės jau yra per daug, kad vienu sykiu ją perskaitės nepatirtum bjauraus, gnuždancio jausmo, jog tas laikas yra prisilietus ir prie tavęs ir kad nuo to, kaip greitai ištengsi iš-trinti jį iš atminties, priklauso šis tas daugiau negu šios akimirkos ramybė. Taigi „Odė rutinai“ gali būti ne tik praeities dokumentika, bet ir savotiškas kovos su praeitimis būdas, jos atsisakymo, sunaikinimo ritualas, kuriam tikrai reikėtų atrasti laisvą pusdienį. Gal kur nors tą „Odė rutinai“ ir rasite.

Kitas pastarojo meto „feniksas“ – antrasis

19 d., penktadienį, 17 val. Rašytojų klubė (K. Sirvydo g. 6, Vilnius) – rašytojo Kazio Sajos kūrybos vakaras su nauja RAŠYTOJŲ KLUBAS

apsakymu knyga „Nežinia kur nežinia kas / kas būta ir nebūta – linksmai ir nelabai /“. Dalyvaus knygos autorius K. Saja, aktorius Česlovas Stonys. Vakarą ves – literatūros kritikas Valentinas Sventickas.

19 d., penktadienį, 13 val. Stakliškių bibliotekoje (Vilniaus g. 2, Stakliškės), 16 val. Prienų r. savivaldybės viešojoje bibliotekoje (Kauno g. 2 a, Prienai) – renginiai iš ciklo „Prozos dienos“. Dalyvaus rašytoja Gintarė Adomaitytė su nauja knyga „Vandenės užrašai“ ir skaitovė Irena Plausinaitytė.

22 d., pirmadienį, 13 val. Gudelių bibliotekoje (Marijampolės r.), 16 val. Marijampolės viešosios bibliotekos Miesto filiale (Draugystės g. 5, Marijampolė) – renginiai iš ciklo „Prozos dienos“. Dalyvaus rašytoja Vanda Juknaitė, literatūrologė dr. Gitana Vanagaite.

23 d., antradienį, 14 val. Vabalninko bibliotekoje (S. Nėries 14, Vabalninkas, Biržų r.), 17.30 val. Biržų r. savivaldybės viešojoje bibliotekoje (J. Radivilos 3, Biržai) – renginiai iš ciklo „Prozos dienos“. Dalyvaus rašytojas Algimantas Zurba, literatūros kritikas Alfredas Guščius, aktorė Gražina Urbonaitė.

24 d., trečadienį, 17.30 val. Rašytojų klubė (K. Sirvydo g. 6, Vilnius) – penktasis ciklo „Visi Mikalojaus Konstantino Čiurlionio kūriniai fortėpijonui“ koncertas „Peterburgas. Atradimai ir ieškojimai“. M. K. Čiurlionio kūrinius fortėpijonui skambins ir ištraukas iš M. K. Čiurlionio laiškų skaitys pianistas Rokas Zubovas.

25 d., ketvirtadienį, 17.30 val. Rašytojų klubė (K. Sirvydo g. 6, Vilnius) – rašytojo Vytauto V. Landsbergio kūrybos vakaras su nauja poezijos knyga „Persikūnijimai“. Vakare dalyvaus knygos autorius V. V. Landsbergis, kompozitorius Raimondas Rašpoliauskas.

25 d., ketvirtadienį, 13 val. Telšių K. Praniauskaitės viešosios bibliotekos Viešvenų filiale, 16 val. Telšių K. Praniauskaitės viešosios bibliotekos Luokės filiale – renginiai iš ciklo „Prozos dienos“. Dalyvaus rašytojai Andrius Jakučiūnas, Danielius Mušinskas, aktorius Andrius Bialobžeskis.

I renginius įėjimas nemokamas. Informa-cija tel. 8 (5) 2629627, 8 (5) 2617727; el. p: rasytojuklubas@ava.lt.

Mielos poetės, mieli poetai,

nors dar mėgaujamės paskutiniais šių metų rudens akordais, žinome, kaip greitai atūsniegai, o po jais pumpurus kraunantys pa-vasario žolynai irgi netruks išsprogti. Tad suskubkite prie pavasarinių puotos prisidėti ir jūs. „Poezijos pavasario 2011“ almanachui eilėraščių laukiu iki **vasario 1 d.** Eilėraščius siūskite skaitmenine laikmena el. adresu: poezijos2011@gmail.com. Arba į Lietuvos rašytojų sąjungą (K. Sirvydo g. 6, 01101 Vil-nius). Nuosirdžiai dėkoju visiems, kurie ge-ranoriškai padės testi „Poezijos pavasario“ tradicijas.

Erika DRUNGYTĖ
almanacho „Poezijos pavasaris 2011“ sudarytoja

20 d., šeštadienį, 18 val. Vilniaus universiteto Šv. Jonų bažnyčioje – „Improvizuota kelionė garsų labirintais“. Koncertuos sak-sofonininkas Petras Vyšniauskas, perkusininkas Klaus Kugel (Vokietija) ir vargonininkas Vidas Pinkevičius. Bileto kaina – 15 Lt, moksleiviams, studentams, neįgaliesiems ir seniorams su pažymėjimais – 10 Lt. Bilietai parduodami prieš koncertą renginio vietoje ir portale *Bilietu pasaulis*. Informacija tel. 8 (617) 88017.

20 d., šeštadienį, 12 val. Bažnytinio pa-veldo muziejuje (Šv. Mykolo g. 9, Vilnius) – šeimų edukacinis užsiėmimas „Lietuvos gi-minių ženklai. Įėjimas su muziejaus bilietu. Informacija tel. 8 (5) 269 78 03.

18 d., ketvirtadienį, 18 val. Nacionalinėje dailės galerijoje (Konstitucijos pr. 22, Vilnius) pradedama dokumentinių filmų apie XX-XXI a. Vokietijos menininkus programa. Pirmajį vakarą bus rodomas režisierius Pe-terio Schamoni filmas Maxas Ernsta – „Mano klajonės, mano nerimas“ (1991). Filmai originalo kalba su lietuviškais subtitrais. Įėjimas nemokamas. Informacija tel. 8 (5) 219 5965, el. p. zivile@ndg.lt.

91-ojo kūrybinio
sezono lapkričio
mėnesio
repertuaras

18 d., ketvirtadienį, 18 val. Penktuoje salėje (Laisvės al. 71) – Danielio Daniso „Akmenų pelenai“. Prisiminimų drama. Režisierius Agnus Jankevičius. Spektaklio trukmė – 2 val. Bilieta kaina – 30 Lt.

18 d., ketvirtadienį, 18 val. Parketinėje salėje (Kęstučio g. 62) – „Cezario grupės“ spektaklis „Viskas arba nieko“. Liūdna komedija. Režisierius Cezaris Grauzinis. Spektaklio trukmė – 1.20 val. Bilieta kaina – 35 Lt.

18 d., ketvirtadienį, 19 val. Ilgojoje salėje (Kęstučio g. 62) – Timothee de Fombelle „Švyturys“. Monospektaklis. Režisierius Gintaras Varnas. Spektaklio trukmė – 1.10 val. Bilieta kaina – 25 Lt.

19 d., penktadienį, 18 val. Penktuoje salėje (Laisvės al. 71) – Keturakio „Amerika partyje“. Tryjų dalių komedija. Režisierius Valdas Lencevičius. Spektaklio trukmė – 2.20 val. Bilieta kaina – 40 Lt.

19 d., penktadienį, 19 val. Mažojoje scenoje (Laisvės al. 71, V a.) – Michalas Walczako „Kelionė į kambario vidų“. Režisierius Agnus Jankevičius. Spektaklio trukmė – 2.20 val. Bilieta kainos – 25, 30 Lt.

20 d., šeštadienį, 15 val. Tavernos salėje (Kęstučio g. 62) – Ingeros Hagerup „Stiklinė arbato su citrina“. Vienos dalių komedija. Režisierė Danutė Juronytė. Spektaklio trukmė – 1 val. Bilieta kaina – 25 Lt.

20 d., šeštadienį, 19 val. Mažojoje scenoje (Laisvės al. 71) – D. Dasino „Paskutinė Diuranų daina“ Išpažintis. Režisierius Agnus Jankevičius. Spektaklio trukmė – 2.30 val. Bilieta kainos – 20, 25 Lt.

21 d., sekmadienį, 15 val. Tavernos salėje (Kęstučio g. 62) – Inos Pukelytės „Meilė Paryžiuje“. Vienos dalių komedija. Spektaklio trukmė – 1 val. Režisierė I. Pukelytė. Bilieta kaina – 25 Lt.

21 d., sekmadienį, 17 val. Ilgojoje salėje (Kęstučio g. 62) – Inesos Paliulytės „Liūdnas Dievas“. Skaudi istorija visai šeimai. Režisierė Inesa Paliulytė. Spektaklio trukmė – 1.20 val. Bilieta kaina – 25 Lt.

21 d., sekmadienį, 18 val. Penktuoje salėje (Laisvės al. 71) – „Moderatoriai“. Tryjų dalių forumas. Režisierius Andrius Kurienius. Spektaklio trukmė – 2 val. Bilieta kainos – 15, 30 Lt.

23 d., antradienį, 18 val. Penktuoje salėje (Laisvės al. 71) – Henriko Ibseno „Smėklas“. Vienos dalių drama. Režisierius Artūras Areina. Spektaklio trukmė – 1.50 val. Bilieta kaina – 30 Lt.

24 d., trečiadienį, 18 val. Ilgojoje salėje (Kęstučio g. 62) – Aušros Marijos Sluckaitės „Antigone Sibire“. Vienos dalių postdrama pagal Jeano Anouilha „Antigonę“. Režisierius Jonas Jurašas. Spektaklio trukmė – 2 val. Bilieta kaina – 25, 50 Lt.

Teatro kasa (Laisvės al. 71) veikia kasdien 10.30-19 val., tel. 22 40 64. Bilietus taip pat platina Tiketa.

Kauno kamerinis teatras

18 d., ketvirtadienį, 19 val. Daivos Cepauskaitės „Be galio švelni žmogžudystė“. Tryjų dalių juodoji komedija pagal Réjaus Bredberio kūrinius. Spektaklio trukmė – 2.10 val. Režisierius Stanislovas Rubinovas. Bilieta kainos – 24, 30 Lt.

20 d., šeštadienį, 18 val. Fransua Rablé „Gargantiu ir Pantagliu“. Užstale tikriesiems gurmanams (N-18). Režisierius Stanislovas Rubinovas. Spektaklio trukmė – 1.55 val. Bilieta kainos – 40, 50 Lt.

21 d., sekmadienį, 18 val. Aristofano „Lististratė“. Tryjų dalių komedija (S). Režisierius Stanislovas Rubinovas. Spektaklio trukmė – 2.20 val. Bilieta kainos – 24, 30 Lt.

23 d., antradienį, 19 val. svečiuose – Kauno šokio teatras „Au-ra“ (Lietuva), teatras „Manantiales“ (Ispanija), teatras „Tranvia“ (Ispanija) su spektakliu „Atvirų akių panoramos“ (N-18). Spektaklio trukmė – 1 val. Bilieta kainos – 25, 40 Lt.

24 d., trečiadienį, 18 val. svečiuose – Keistulių teatras su spektakliu pagal Andrius Kaniavos ir Vaidoto Žitkaus pjesę „Pinokio kronikos“. Vienos dalių vieša išpažintis suaugusiesiems. Režisierius A. Kaniava. Spektaklio trukmė – 2 val. Bilieta kainos – 30, 35 Lt.

Teatro kasa (Kęstučio g. 74A) veikia darbo dienomis 14-18 val., savaitgaliais 11-17 val. Informacija tel. 22 82 26. Bilietus taip pat platina Bilietai.lt ir Bilietai.pasaulis.

19 d., penktadienį, 19 val. 200-asis „Kaunytė, „P“ – spektaklis tiki suaugusiesiems. Pagal Eve Ensler pjesę „Vaginos monologai“. Režisierius Vytautas Balsys. Spektaklio trukmė – 1.30 val. Bilieta kaina – 40 Lt.

20 d., šeštadienį, 18 val. Lauros de Week „Mylimiausi“. Režisierius Vytautas Balsys. Spektaklio trukmė – 1.10 val. Bilieta kaina – 30 Lt.

21 d., sekmadienį, 12 val. Agnės Dilytės „Kreivos daiktų istorijos“. Pasaka vaikams. Režisierius Audrius Baniūnas. Spektaklio trukmė – 1 val. Bilieta kaina – 14 Lt.

21 d., sekmadienį, 18 val. „Žmogus medyje“. Tragikomedija. Režisierius ir pjesės autorius Vytautas Balsys. Spektaklio trukmė – 1.10 val. Bilieta kaina – 30 Lt.

Teatro kasa (M. Daukšos g. 34) veikia III-V 15-19 val., VI 15-18 val., VII – valandą prieš spektaklį, tel.: 40 84 70, 22 60 90. Bilietus taip pat platina Bilietai.lt.

19 d., penktadienį, 19 val. 200-asis „Kaunytė, „P“ – spektaklis tiki suaugusiesiems. Pagal Eve Ensler pjesę „Vaginos monologai“. Režisierius Vytautas Balsys. Spektaklio trukmė – 1.30 val. Bilieta kaina – 40 Lt.

20 d., šeštadienį, 18 val. Lauros de Week „Mylimiausi“. Režisierius Vytautas Balsys. Spektaklio trukmė – 1.10 val. Bilieta kaina – 30 Lt.

21 d., sekmadienį, 12 val. Agnės Dilytės „Kreivos daiktų istorijos“. Pasaka vaikams. Režisierius Audrius Baniūnas. Spektaklio trukmė – 1 val. Bilieta kaina – 14 Lt.

21 d., sekmadienį, 18 val. „Žmogus medyje“. Tragikomedija. Režisierius ir pjesės autorius Vytautas Balsys. Spektaklio trukmė – 1.10 val. Bilieta kaina – 30 Lt.

Teatro kasa (M. Daukšos g. 34) veikia III-V 15-19 val., VI 15-18 val., VII – valandą prieš spektaklį, tel.: 40 84 70, 22 60 90. Bilietus taip pat platina Bilietai.lt.

19 d., penktadienį, 19 val. 200-asis „Kaunytė, „P“ – spektaklis tiki suaugusiesiems. Pagal Eve Ensler pjesę „Vaginos monologai“. Režisierius Vytautas Balsys. Spektaklio trukmė – 1.30 val. Bilieta kaina – 40 Lt.

20 d., šeštadienį, 18 val. Lauros de Week „Mylimiausi“. Režisierius Vytautas Balsys. Spektaklio trukmė – 1.10 val. Bilieta kaina – 30 Lt.

21 d., sekmadienį, 12 val. Agnės Dilytės „Kreivos daiktų istorijos“. Pasaka vaikams. Režisierius Audrius Baniūnas. Spektaklio trukmė – 1 val. Bilieta kaina – 14 Lt.

21 d., sekmadienį, 18 val. „Žmogus medyje“. Tragikomedija. Režisierius ir pjesės autorius Vytautas Balsys. Spektaklio trukmė – 1.10 val. Bilieta kaina – 30 Lt.

Teatro kasa (M. Daukšos g. 34) veikia III-V 15-19 val., VI 15-18 val., VII – valandą prieš spektaklį, tel.: 40 84 70, 22 60 90. Bilietus taip pat platina Bilietai.lt.

19 d., penktadienį, 19 val. 200-asis „Kaunytė, „P“ – spektaklis tiki suaugusiesiems. Pagal Eve Ensler pjesę „Vaginos monologai“. Režisierius Vytautas Balsys. Spektaklio trukmė – 1.30 val. Bilieta kaina – 40 Lt.

20 d., šeštadienį, 18 val. Lauros de Week „Mylimiausi“. Režisierius Vytautas Balsys. Spektaklio trukmė – 1.10 val. Bilieta kaina – 30 Lt.

21 d., sekmadienį, 12 val. Agnės Dilytės „Kreivos daiktų istorijos“. Pasaka vaikams. Režisierius Audrius Baniūnas. Spektaklio trukmė – 1 val. Bilieta kaina – 14 Lt.

21 d., sekmadienį, 18 val. „Žmogus medyje“. Tragikomedija. Režisierius ir pjesės autorius Vytautas Balsys. Spektaklio trukmė – 1.10 val. Bilieta kaina – 30 Lt.

Teatro kasa (M. Daukšos g. 34) veikia III-V 15-19 val., VI 15-18 val., VII – valandą prieš spektaklį, tel.: 40 84 70, 22 60 90. Bilietus taip pat platina Bilietai.lt.

19 d., penktadienį, 19 val. 200-asis „Kaunytė, „P“ – spektaklis tiki suaugusiesiems. Pagal Eve Ensler pjesę „Vaginos monologai“. Režisierius Vytautas Balsys. Spektaklio trukmė – 1.30 val. Bilieta kaina – 40 Lt.

20 d., šeštadienį, 18 val. Lauros de Week „Mylimiausi“. Režisierius Vytautas Balsys. Spektaklio trukmė – 1.10 val. Bilieta kaina – 30 Lt.

21 d., sekmadienį, 12 val. Agnės Dilytės „Kreivos daiktų istorijos“. Pasaka vaikams. Režisierius Audrius Baniūnas. Spektaklio trukmė – 1 val. Bilieta kaina – 14 Lt.

21 d., sekmadienį, 18 val. „Žmogus medyje“. Tragikomedija. Režisierius ir pjesės autorius Vytautas Balsys. Spektaklio trukmė – 1.10 val. Bilieta kaina – 30 Lt.

Teatro kasa (M. Daukšos g. 34) veikia III-V 15-19 val., VI 15-18 val., VII – valandą prieš spektaklį, tel.: 40 84 70, 22 60 90. Bilietus taip pat platina Bilietai.lt.

19 d., penktadienį, 19 val. 200-asis „Kaunytė, „P“ – spektaklis tiki suaugusiesiems. Pagal Eve Ensler pjesę „Vaginos monologai“. Režisierius Vytautas Balsys. Spektaklio trukmė – 1.30 val. Bilieta kaina – 40 Lt.

20 d., šeštadienį, 18 val. Lauros de Week „Mylimiausi“. Režisierius Vytautas Balsys. Spektaklio trukmė – 1.10 val. Bilieta kaina – 30 Lt.

21 d., sekmadienį, 12 val. Agnės Dilytės „Kreivos daiktų istorijos“. Pasaka vaikams. Režisierius Audrius Baniūnas. Spektaklio trukmė – 1 val. Bilieta kaina – 14 Lt.

21 d., sekmadienį, 18 val. „Žmogus medyje“. Tragikomedija. Režisierius ir pjesės autorius Vytautas Balsys. Spektaklio trukmė – 1.10 val. Bilieta kaina – 30 Lt.

Teatro kasa (M. Daukšos g. 34) veikia III-V 15-19 val., VI 15-18 val., VII – valandą prieš spektaklį, tel.: 40 84 70, 22 60 90. Bilietus taip pat platina Bilietai.lt.

19 d., penktadienį, 19 val. 200-asis „Kaunytė, „P“ – spektaklis tiki suaugusiesiems. Pagal Eve Ensler pjesę „Vaginos monologai“. Režisierius Vytautas Balsys. Spektaklio trukmė – 1.30 val. Bilieta kaina – 40 Lt.

20 d., šeštadienį, 18 val. Lauros de Week „Mylimiausi“. Režisierius Vytautas Balsys. Spektaklio trukmė – 1.10 val. Bilieta kaina – 30 Lt.

21 d., sekmadienį, 12 val. Agnės Dilytės „Kreivos daiktų istorijos“. Pasaka vaikams. Režisierius Audrius Baniūnas. Spektaklio trukmė – 1 val. Bilieta kaina – 14 Lt.

21 d., sekmadienį, 18 val. „Žmogus medyje“. Tragikomedija. Režisierius ir pjesės autorius Vytautas Balsys. Spektaklio trukmė – 1.10 val. Bilieta kaina – 30 Lt.

Teatro kasa (M. Daukšos g. 34) veikia III-V 15-19 val., VI 15-18 val., VII – valandą prieš spektaklį, tel.: 40 84 70, 22 60 90. Bilietus taip pat platina Bilietai.lt.

19 d., penktadienį, 19 val. 200-asis „Kaunytė, „P“ – spektaklis tiki suaugusiesiems. Pagal Eve Ensler pjesę „Vaginos monologai“. Režisierius Vytautas Balsys. Spektaklio trukmė – 1.30 val. Bilieta kaina – 40 Lt.

20 d., šeštadienį, 18 val. Lauros de Week „Mylimiausi“. Režisierius Vytautas Balsys. Spektaklio trukmė – 1.10 val. Bilieta kaina – 30 Lt.

21 d., sekmadienį, 12 val. Agnės Dilytės „Kreivos daiktų istorijos“. Pasaka vaikams. Režisierius Audrius Baniūnas. Spektaklio trukmė – 1 val. Bilieta kaina – 14 Lt.

21 d., sekmadienį, 18 val. „Žmogus medyje“. Tragikomedija. Režisierius ir pjesės autorius Vytautas Balsys. Spektaklio trukmė – 1.10 val. Bilieta kaina – 30 Lt.

Teatro kasa (M. Daukšos g. 34) veikia III-V 15-19 val., VI 15-18 val., VII – valandą prieš spektaklį, tel.: 40 84 70, 22 60 90. Bilietus taip pat platina Bilietai.lt.

19 d., penktadienį, 19 val. 200-asis „Kaunytė, „P“ – spektaklis tiki suaugusiesiems. Pagal Eve Ensler pjesę „Vaginos monologai“. Režisierius Vytautas Balsys. Spektaklio trukmė – 1.30 val. Bilieta kaina – 40 Lt.

20 d., šeštadienį, 18 val. Lauros de Week „Mylimiausi“. Režisierius Vytautas Balsys. Spektaklio trukmė – 1.10 val. Bilieta kaina – 30 Lt.

21 d., sekmadienį, 12 val. Agnės Dilytės „Kreivos daiktų istorijos“. Pasaka vaikams. Režisierius Audrius Baniūnas. Spektaklio trukmė – 1 val. Bilieta kaina – 14 Lt.

21 d., sekmadienį, 18 val. „Žmogus medyje“. Tragikomedija. Režisierius ir pjesės autorius Vytautas Balsys. Spektaklio trukmė – 1.10 val. Bilieta kaina – 30 Lt.

Teatro kasa (M. Daukšos g. 34) veikia III-V 15-19 val., VI 15-18 val., VII – valandą prieš spektaklį, tel.: 4

Kauno karuselė

1929 m. ispanų poetas Federico García Lorca iškeliauja į Niujorką. Miestas karščiausiam chaoso taške, finansinės ir socialinės križės akivaizdoje. Kol bankininkai šokinėja pro dangoraižių langus, tūkstančiai darbininkų ir jų šeimų laukia eilėse norėdami gauti lėkštę karstos sriubos. Lietuvių poetas Jonas Mekas į Niujorką atvyksta ketvirtuoju dešimtmecio pabaigoje, bėgdamas nuo karo, apėmusio senajį kontinentą. Amerika tuo metu euforiškai švencia pergalę kare, o auganti vidurinioji klasė ruošiasi „suvertoti“ visą pasaulį iki skutų.

Sios dvi menininkų istorijos taip tarptautinio Ispanijos ir Lietuvos teatrų projekto „Atvirų akių panorama“ įkvėpimu. Tai – scenos

kūrinys, kuriame susipina šiuolakinis šokis ir teatras, performanso žanras, gyvai atliekama ir elektrozinė muzika, vokalas ir poezija. „Atvirų akių panoramų“ kūrėjai – trys Ispanijos ir Lietuvos teatrai. Kauno šokio teatras „Aura“, teatrai „Mannantes“ ir „Tramvia“ susibūrė, kad kartu kalbėtų apie bendras patirtis šiuolaikinėje Europoje ir apie tai, kas mūsų laukia ateityje.

Pristatyta didžiosiose Ispanijos scenos menų mugėse „Huesca“ ir

„Mercartes“, taip pat Valenijoje, Saragosoje, Sevilijoje, po mėnesio trukmės gastroliai spektaklis keturiems paskutiniams pasirodymams grįžta į Lietuvą. Pirmą kartą čia jis rodytas rugpjūčio pradžioje.

Pjuvenomis nubarstytoje scenoje iškyla tamši realybė po ekonominės krizės: kontrolė, tabu, viskai okupuojantį reklama, pelno siekimas iš pasimetęs žmogus, nezinantis, iš kuria pusė mestis, ką daryti. Kupinas poezijos, ašraus humoru ir imlaus Europos kasdienybės pajutimo spektaklis siūlo alternatyvų išeities kelią.

„Klaida kiekvienam darbui su teikiti autorytę. Taip visuomenė matina didžiulį savo ego“, – sako spektaklio kūrėjai, todėl ir savo darbą palieka anonimišką. Jo kūrėjų vardai neatskleidžiamai jokioje informacineje medžiagoje.

Lapkričio 5 d. Kauno galerijoje „Meno parkas“ atidaryta dailininkės Agnės Kulbytės darbų paroda „Tapybos redukcijos“. Joje – vilnietai tapytojos pastarųjų metų paveikslai, kuriuose vis plečiamos pagrindinės kūrybos temos. Minima lūs, taupūs, tarsi erdvėje tirpstantys motyvai nors ir tolina nuo realybės, tačiau išlaiko gelminę daiktų esmę.

Parodos pavadinimas atveda iki tokio minimalumo prasmį. Redukcija yra sumažėjimas, susilpnėjimas; sudėtingų dalykų supaprastinimas arba net deguonies atėmimas, tačiau pastaras apibūdinimas skirtas tikrai ne A. Kulbytės tapybai. Joje deguonies daugiau nei daiktais springtantame pasaulyje. „Tapyba suvoikiama kaip savotiška vaizdavimo galimybė „redukcija“, suteikianti kūrybinių išgyvenimą.“ Didelėse drobėse nelieka daugybės aplinkos elementų, jokio ekspresyvumo, viskas paliekama nesibaigiančiose, tarsi pra-

sivėrusiose, kažką nutylinčiose erdvėse. Keisto neužbaigtumo išpūdis. Net ir drobių spalvos užgesusios, tarsi pasiklydusios tolimame laike.

Algirdas Šakalys, vienas keičiausių šiandieninio Kauno dailininkų, parodose dalyvauja jau nuo 1982 m. Fantasmagoriškais personažais ir ryškiomis spalvomis žaidžiantis menininkas vadinamas keistuoliu, siurrealistu, primityvistu. A. Šakalys tapęs neatsiejama Kauno meno gyvenimo dalimi. Parodoje „Realybė su fantastiškais elementais“ eksponuojami darbai tapyti aliejumi ant kartono pastarausiais 2009-2010 m. Vieini ryškiausiu: „Mergina-augalas“, „Gėlė-suo“, „Geometriniai augalai“.

Tai jau vienuoliktoji Irenos Mikuličiūtės dailės galerijoje organizuojama personalinė dailininko paroda.

**Donato STANKEVIČIAUS
nuotrauka
Parengė Audronė
MEŠKAUSKAITĖ**

„Nemunas“ rekomenduoja

Kitokio kino klube – „Bučinys iš anapus“

Gediminas JANKAUSKAS

Antradienį, lapkričio 23 d., Kitokio kino klube bus rodoma drama „Bučinys iš anapus“, kurioje pagrindinių vaidmenų sukūrė Ingeborga Dapkūnaitė, viename epizode net dainuojanti lietuvišką lopšinę. Užsienio filmuose pamatyti dailiai besiypsančią lietuvaite seniai įprato. Tokių kūriinių jau yra gerokai daugiau negu Ingeborgos vaidmenų lietuviškuose filmuose. Rusijoje „Ingeborga“ ir ant ledo muzikiniuose šou čiuožinėja, ir pokalbių laidoje dalyvauja, ir kviečiama komentuoti „Eurovision“ konkursą, ir posėdžiauja įvairiose vertinimo komisijose, ji seniai tituluojama Rusijos

kino žvaigžde, kurios pavadėje kažkodėl kirciuojama antroji „a“. Londono teatrai aktorę matė vaidinančią Johno Malkovichiaus spektaklyje „Kalbos klaida“ ir skandalinguose „Vaginos monologuose“. Galų gale Ingeborga yra vienintelė lietuvaite, kuriai iki šiol pavyko nusifilmuoti garsiuose Holivudo filmuose su Tomu Cruise'u („Misija neįmanoma“) ir Bradu Pittu („Septyneri metai Tibete“). Apie rusų kiną nėra ko nė kalbėti – šioje šalyje ji vaidino bemaž visuose reikšmingiausiuose pastarųjų dviejų dešimtmecio filmuose – Nikitos Michalkovo „Saules nuvargintuose“ (1994 m.), Valeirijaus Todorovskio „Pamaskvio vaikuose“ (1994 m.), Aleksandro Zel-

dovičiaus „Maskvoje“ (1999 m.), Aleksejaus Balabanovo „Kare“ (2002 m.) ir „Morfijuje“ (2008 m.).

Didžiosios Britanijos ir Prancūzijos kinematografininkų sukurtame filme „Bučinys iš anapus“ I. Dapkūnaitės suvaidinta Helena yra pasiukojujasi savo šeimai, ji visą laiką skiria vaikams ir nuolat ilgisi po visokiausius „karštus“ taškus krovinius vežiojančio vyro. Dabar Džoną (aktorius Peteris Mullan) profesiniai reikalai nubloškė į karą gairę apimtą Serbiją. Tačiau suprati, kad namie likusiai Helenai jis labiau reikalingas, o gal ir intuityviai padėtės nelaimę, vyras viskai meta ir skuba į Londoną. Kelionė po Rytų Europą pavojinga, tačiau namuose Džono laukia tikrai nenumatytų staigmenų. Žiūrovai tragišką konfliktą turėtų jausti nuo pirmųjų filmo kadrų, nors anemiška dramaturgija ir neišnaudoja visų įdomios paraškos galimybų.

Savaitgalis prie televizoriaus

Apie mažas nuodėmes ir vampyrų šešelius

Gediminas JANKAUSKAS

Kuo šaltesni ir tamsesni darosi vaikai, tuo maloniuži žiūrint televizorių pasinerti į vasaros karščiu alsuojant tropikų pasauli. Po natūralistišių narkotinių vizijų kupino „Traukinių žymėjimo“ brūtų režisierius Danny Boyle'as, nusprendęs suderinti poilsį su darbu, išvyko į džungles ieškoti „prarastojo rojaus“. Tą patį tikslą jo filme „Paplūdimys“ (penktadienis, 23.50 val., TV3) nori pasiekti ir jaunas nuotykių ieškotojas Ričardas (aktorius Leonardo Di Caprio), kuris dar Bankoko viešbutyje iš kažkokio įtartino tipo sužino apie nuostabų paplūdimį neregėto grožio saloje ir gauna šios vietelės žemėlapį. Kartu su jaunu prancūzų pora Ričardas leidžiasi į kelionę. Tačiau vos pasiekus tikslą pasitvirtiną senolių išmintis: ten gerai, kur mūsų nėra!

Romantikos mėgėjams patiks melodrama „Brangusis Džonai“ (šeštadienis, 22.30 val., TV3). Pagal mums žinomą Nicholaso Sparkso romaną ši filma Holivude sukūrė šeštų režisierius Lasse Hallstromas. Džonas Tairis (aktorius Channingas Tatumas) ir Savana (aktorė Amanda Seyfried) susitiko atsiptiktinai, kai iš kačių tarnybos trumpū atostogų na-

mo sugrįžęs vaikinas išgelbėjo žavios koledžo studentės rankinę, nuo tilto nuslydusią į jūros bangas. Bet patyrusi dvi savaitės trukusį įsimylėjimo nuotykį porelė priversta išsiskirti, nes Džonas turi grįžti į save dalinį.

Ar pirmoji meilė gali tėsis visą gyvenimą? Kai esi toks jaunas kaip Džonas ir Savana, iš ši klausimą be jokių dvejonių atsakai teigiamai. Kokiu galėtų būti dvejonių, kai pirmą kartą gyvenime pajunti anksciau nepatirtą sirdies nerimą ir šventai tiki, jog bebraštė visata staiga tapo tokia jaudinamai mažytė, kad joje niekam daugiau nerieka vėtos? Prisiminės šią ankstyvoje jaunystėje patirtą būseną, kiekvienas žmogus anksciau ar vėliau bando rasti atsakymą į kitokį klausimą – ar pirmoji meilė gali būti laiminga?

LTV2 baigia Piero Paolo Pasolini „gyvenimo trilogiją“. Kanų kino festivalio specialiuoju prizu apdovanojotoje finalinėje dalyje „1001 nakties gėlelė“ (šeštadienis, 23.15 val.), sukurtoje arabiskų pasakų motyvais, jaunuolis Nur Ed Dinas ieško savo mylimosios Zumurud. Taip prasidesta jo kelionė dideliame Rytų mieste. Cia jis sutinka piligrimų ir sugulovių, princų ir džinų. O buvusi vergė Zumurud jau tapo karalienė, bet savo buvusio mylimojo nepamiršo. Kaip karštos saulės įkaitintas dykumos oras

gimdo miražus, taip režisierius talentas kuria nerealią stebuklų ir seksuo pasaulio idile...

Nereali istorija, panaši į pasaką apie Pelenę, sekamą ir amerikietiškoje melodramoje „Tai nutiko Manhetene“ (šeštadienis, 23.15 val., LNK).

Šiuolaikinė Pelenė dirba prabangiamo Beresfordo viešbutyje paprasciausia kambarine. Pasakų princas yra milijonierius politikas, būsimasis senatorius ir tiesiog šauamus vaikinas. Aktorė Jennifer Lopez vaidina vaikščiojančią kulkumą, kuris absoliučiai nesiderina su šios kaprizingos žvaigždės įvaizdžiu. O aristokratikajam Ralphui Fiennesui po žudiko maniako „Raudonajame drakone“ ir dideles įtampos pareikalavusio vaidmens Davido Cronenbergu filme „Voras“ pasirodymas šioje sentimentalioje pasakaitėje yra ne tik puikiausias būdas išsivaduoti nuo nuovargio, bet ir pati patikimiausia priemonė kilstelėti reitingą.

Netrukus egzotikos ir septyniais „Oskarais“ apdovanotame Holivudo senbuvio Sydney'aus Pollacko filme „Mano Afrika“ (šeštadienis, 0.40 val., TV3). Jo fabulą sudaro nuotykių Kenijoje, į kuriaj dar 1913 m. susiruošia nuo banalios egzistencijos pavargusi danų literatė Karen Dinesen (aktorė Meryl Streep). Savano-

ré piligrimė patiria mirtinų pavojų, bet likimas padovanoja ir didelį gražų jausmą nuotykių ieškotojui Dennisui Hattonui (ji vaidina Robertas Redfordas).

Sentimentalių meilės istoriją matysime ir filme „Ruduo Niujorke“ (sekmadienis, 14.05 val., TV3). Kilnai praziļęs madingo restorano Niujorke savininkas Vilas Keinas (aktorius Richardas Gere'as) yra tikras trumpalaikių romanų meistras. Tačiau susipažinęs su Šarlota Filding (aktorė Wintono Ryder) mergišius pasijunta tarsi visiškai sutrikęs berniukštis. Šarlota dvigubai jaunesnė už jį, o Vilas kur kas labiau patyręs. Vis dėlto lovelasas greitai suprantą, kad jam dar anksti save vadinti moteriškos psychologijos žinovu.

Sekmadienį pristatomu du sovietmečiu surikitų lietuviški vaidybinių filmų. Pagal Romualdo Kašausko apysaką „Žaliuojančios kalvos“ patstatytos dramos „Sūnus palaidūnas“ (15.00 val., LTV2) konfliktas kyla tarp socialiai aktyviaus kolūkio zootechniko Petro (ji vaidina latvių aktorius Uldis Vazdikas) ir jo jaunesniojo brolio Viliaus (aktorius Rimantas Morkūnas), kuris mieste nemojė prisitaikyti ir sugrižo į tėvų namus kaime. Filme keliamos problemos ir šiandien nepradarusios aktu-

alu. O štai bandymas vaidybiniame kine pasireikšti vienam originaliausių mūsų dokumentininkui Henrikui Šablevičiui baigėsi ne itin sekmingai. Taip pat pagal R. Kašausko apysaką sukurtais „Mažos mūsų nuodėmės“ (21.00 val., TV1) įsimena tik tuo, kad Antanas Šurna čia vaikščioja su didžiuoliu būgnu ir keilia triukšmą. Mat mechanizatorius Leonas negali nustygti vietoje, jis net iš savo vestuvių puotos pabėga „gegutės pasiklausyti“, palikę vieną jaunamartę – brigadininkę Justę. Ramiam šeimyniniam gyvenimui netikusiam vėjo pamušalui reikia polėkio ir pasakoje girdėtos laimės paukštės. Bet jos besivaikydamas, žinia, gali ir žvirblį saujoje neturėtai...

„Elito kinas“ tirkus kino klasikos fanus pradžiugins mistiniu psichologiniu trileriu „Vampyro šešelis“ (sekmadienis, 22.45 val., LTV). 1922 m. Vokietijoje pasirodė garsus ekspressionistinio kino šešeras „Nosferatu – siaubo simfonija“, kurį pagal Bramo Stokerio romaną „Drakas“ sukūrė režisierius Friederichas Wilhelmus Murnau. Jame aktorius Maksas Šrekas taip tobulai persikūnijo į vampyro vaidmenį, kad giminė legenda, jog jis iš tikrujų buvo vampyras, amžiną alkį malšinantis karštu filmavimo grupės narių krauju. O apie režisierų imta kalbėti, jog jis pardavėsi į šešelį.

„Vampyro šešelis“ bando atsekti šių legendų ištakas ir surinkti tikrų žinių apie „Nosferatu“ filmavimą. Neatpažįstamai užgrimusios aktorių Willemas Dafoe vaidina Maksą Šreką ir garsiausią pasaulyje vampyrą, o Johnas Malkovichius – režisierių F. W. Murnau. Gaila, kad montuojant filmą visai dingo režisierius žmoną vaidinusi Ingeborga Dapkūnaitė. Užtai vampyrišką kino prigimtį autoriams puikiai pavyko perteikti.